

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Anne Marie Valentar

Kadrovski potencial in možnosti uvajanja
socialne delovne pomoči na kmetijah

Diplomsko delo

Ljubljana, 2016

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Anne Marie Valentar

Mentor: doc. dr. Miroљjub Ignjatović

Kadrovski potencial in možnosti uvajanja socialne delovne pomoči na kmetijah

Diplomsko delo

Ljubljana, 2016

KADROVSKI POTENCIAL IN MOŽNOSTI UVAJANJA SOCIALNE DELOVNE POMOČI NA KMETIJAH

V diplomski nalogi z naslovom Kadrovski potencial in možnosti uvajanja socialne delovne pomoči na kmetijah sem se podrobneje posvetila tematici uvajanja socialne delovne pomoči na slovenskih kmetijah. Socialna delovna pomoč pomeni pomoč v delu in ne v denarju, zanjo pa mora obstajati razlog. Ugotoviti je mogoče, da bi bila socialna delovna pomoč na kmetijah potrebna, vendar se zaradi pomanjkljive zakonodaje ne izvaja organizirano. Zakonodaja namreč ne omogoča, da bi lahko kmetje v nujnih primerih to pomoč organizirano koristili in hkrati imeli zagotovljeno možnost financiranja, s čimer bi pokrili stroške nadomeščanja z vsemi pripadajočimi pravicami. Socialna delovna pomoč zahteva tudi ustrezne usposobljene kadre, ki morajo imeti zagotovljene pravice, ki izhajajo iz dela. Čeprav kadrovski potencial obstaja, med potencialnimi naročniki, izvajalci in zakonskimi predpisi ni ustreznega usklajevanja, ki bi omogočal takojšnje uvajanje socialne delovne pomoči na kmetijah.

Socialna delovna pomoč na kmetijah bi lahko bila, če bi zaživela, pomemben ukrep ne le socialne, ampak tudi kmetijske politike, ki bi pripomogel k novim zaposlitvam in prijaznejšemu in bolj kakovostnemu življenju na podeželju.

Ključne besede: socialna delovna pomoč, kadri, zakon, kmetija, storitve.

HUMAN POTENTIAL AND DEPLOYMENT OPTIONS OF SOCIAL WORK ASSISTANCE ON FARMS

This Bachelor thesis with the title Human potential and deployment options of social work assistance on farms, I have dedicated to the details of introducing social work assistance on Slovenian farms.

The social work assistance namely means assistance in work, and not in cash. For social work assistance a reason must exist. It can be that social work assistance on farms is required, but however to inadequate legislation it is not carried out in an organized manner. The legislation does not allow to enable farmers in cases of urgent needs to use this organized assistance benefit and have at the same time a guaranteed option of financing, to cover costs of replacement with all the associated rights. The social work assistance also requires properly resourced people, which must be properly trained for this assistance and have guaranteed rights arising from this work. Nevertheless that potential staff exists, there is no proper coordination between potential subscribers, contractors and legal regulations, which would allow immediate deployment of social work assistance on farms.

Social work assistance on farms could be an important measure, not only social, but also for agricultural policy, which would help to create new jobs and have a friendly and better quality of life in the countryside.

Keywords: social work assistance, human resources, law, farm, services.

KAZALO VSEBINE

1 UVOD	6
2 SOCIALNA DELOVNA POMOČ NA KMETIJAH	9
2.1 Opredelitev problematike področja in trenutna urejenost področja	9
2.2 Ugotovitev potreb po uvajanju socialne delovne pomoči na kmetijah v Sloveniji	12
2.3 Stanje na kmetijah po popisu kmetijstva v letu 2010.....	13
2.3.1 Možnosti za samopomoč na podeželju so vedno manjše.....	14
2.3.2 Kmetijstva ne moremo primerjati z zaposlitvijo v drugih dejavnostih	14
2.3.3 Izostanek socialne delovne pomoči ogroža družino s socialnega in zdravstvenega vidika	16
2.4 Socialna delovna pomoč v nekaterih evropskih državah.....	16
2.4.1 Socialna delovna pomoč v skandinavskih državah.....	18
2.4.2 Socialna delovna pomoč na Finskem	19
2.4.3 Model sodelovanja socialne delovne pomoči v Avstriji	20
3 SOCIALNI IN PRAVNI POLOŽAJ KMETA	22
3.1 Sistem pokojninskega in invalidskega zavarovanja	22
3.2 Sistem zdravstvenega zavarovanja kmetov	23
4 ZAKONSKE OSNOVE ZA MOŽNOST UVAJANJA SOCIALNE DELOVNE POMOČI NA KMETIJAH.....	26
5 KADROVSKI POTENCIAL ZA SOCIALNO DELOVNO POMOČ NA KMETIJAH IN ORGANIZIRANOST SOCIALNE DELOVNE POMOČI NA KMETIJAH.....	33
5.1 Pravna oblika organiziranja in davčna ureditev opravljanja storitev	35
6 POTREBA PO UVELJAVLJANJU SOCIALNE DELOVNE POMOČI NA KMETIJAH.....	38
6.1 Metodologija.....	38
6.2 Povzetek rezultatov in glavni poudarki študije.....	39
6.2.1 Socialna pomoč na drugih kmetijskih gospodarstvih	39
6.2.2 Uveljavljanje oziroma uporaba socialne pomoči	44
7 ANALIZA REZULTATOV RAZISKAVE	58
7.1 Primerjava z analizo zakonskih možnosti za uvajanje socialne delovne pomoči na kmetijah	60

8 VIZIJA ORGANIZIRANOSTI SOCIALNE DELOVNE POMOČI NA KMETIJAH .	63
9 MOŽNOSTI REŠITVE PROBLEMA.....	66
10 SKLEPNE UGOTOVITVE IN ZAKLJUČEK	68
11 LITERATURA	71
PRILOGA: Vprašalnik: Socialna delovna pomoč/tuja delovna pomoč	76

KAZALO GRAFOV

Graf 2.1: Število zavarovanih oseb, ki so zavarovane izključno kot kmetje	10
Graf 6.1: Pripravljenost za pomoč v socialnih stiskah.....	40
Graf 6.2: Pomoč drugih članov kmetije	41
Graf 6.3: Potencialni delovni pomočniki.....	42
Graf 6.4: Razlogi, zakaj vprašani ne bi postali delovni pomočniki	43
Graf 6.5: Izobraževanje, potrebno za izvajanje socialne delovne pomoči	44
Graf 6.6: Koriščenje delovne pomoči v primerih socialnih stisk	46
Graf 6.7: Lastno financiranje socialne delovne pomoči	47
Graf 6.8: Predpostavke za koriščenje socialne delovne pomoči znotraj strojnega krožka	48
Graf 6.9: Razlika med izpadom moške in ženske delovne sile	50
Graf 6.10: Poudarki socialne delovne pomoči	52
Graf 6.11: Področja na voljo za socialno pomoč.....	53
Graf 6.12: Ugled pomočnika, ki izvaja socialno pomoč	54
Graf 6.13: Posredovanje in usklajevanje socialne delovne pomoči	55
Graf 6.14: Zaupanje izvajalcem socialne delovne pomoči – poznavanje od prej.....	56
Graf 6.15:Pomen ženskega dela v zvezi s socialno delovno pomočjo na kmetiji	57

1 UVOD

Slovenija in celotna Evropa se soočata z gospodarsko in finančno krizo. To povzroča velike socialne stiske, krizo vrednot in ne nazadnje tudi krizo človeških virov.

Poslabšane razmere na trgu dela silijo k razmisleku o novih pristopih in strategijah, ki bi pripomogli k izbolšanju trenutnega stanja in njihovi uporabi v prihodnje. V obravnavani tematiki se kažejo priložnosti za večjo prožnost dela, kar nedvomno predstavlja pomemben vidik zaposlovanja. S spreminjanjem trgov se spreminjajo tudi oblike zaposlovanja in prožnosti dela. V znanstveni literaturi je prožnost dela in zaposlovanja opredeljena kot »proces spreminjanja pogojev zaposlovanja in načina organiziranja dela v smeri vse večje raznovrstnosti na področju formalnega in neformalnega dela« (Kanjuo Mrčela in Ignjatović 2015, 51). Strukturne spremembe v kmetijstvu so v zadnjih desetletjih vodile do stalnega zmanjševanja razpoložljive delovne sile na kmetijah. Zaradi tega pogosto prihaja do zaostrenih situacij, ko zaradi bolezni, nesreč, smrti in drugih nepredvidenih stanj iz dela na kmetiji nenadoma izpade njen član. Pogosto iz kroga znancev, sorodnikov, prijateljev ali sosedov ni več mogoče najti nikogar, ki bi nadomestil izpadlo delovno moč, hkrati pa bi imel tudi ustrezno usposobljenost za delo na kmetiji. To velja tako za kmetijska dela na kmetiji kakor tudi za gospodinjstvo. Istočasno pa si tudi podeželsko prebivalstvo želi in čuti potrebo po prostem času, kulturnih dejavnostih in dopustu. Vedno več kmetov in kmetic si želi za nekaj dni s kmetije, vendar z gotovostjo, da se bo dejavnost na kmetiji nemoteno odvijala oz. da bodo na kmetiji opravljena vsa nujna tekoča dela. Delovna pomoč, posebej socialna delovna pomoč v primerih bolezni, nesreč in smrti na kmetiji, postaja tako vse bolj potreben in nujen instrument gospodarjenja na kmetijah in življenja na podeželju.

Število kmetij se iz leta v leto zmanjšuje. Eden izmed razlogov za tako stanje je tudi pomanjkanje delovne sile na kmetijah. Zato je uvajanje socialne delovne pomoči na kmetijah priložnost za zaposlitev z zagotovljeno socialno varnostjo, za vzpostavitev medgeneracijskega sožitja, učinkovitejše upravljanje s človeškimi viri ter hkrati prispevek h kakovosti življenja. Možnost in zagotovilo, da ob nastalih izrednih

razmerah lahko delo dobro in kakovostno opravi nekdo drug, je tudi korak k večji zainteresiranosti dela in življenja na kmetijah.

Pri pisanju te diplomske naloge so me vodila naslednja raziskovalna vprašanja:

- ugotovitev potreb po uvajanju socialne delovne pomoči na kmetijah,
- kakšna sta socialni in pravni položaj kmeta,
- ali obstajajo zakonske možnosti za uvajanje socialne delovne pomoči na kmetijah, in če, kakšne, ter
- ali obstaja kadrovski potencial za organiziranost socialne delovne pomoči na kmetijah.

Ob upoštevanju teh vprašanj sem izpeljala naslednjo hipotezo: V obstoječem sistemu zavarovanja kmetov socialna in delovna pomoč na kmetiji v primeru nesreče, bolezni ali drugih dejavnikov, kljub potencialnim kadrom, zaradi pomanjkljive zakonodaje ni mogoča.

Zato je namen te diplomske naloge ugotoviti dejanske potrebe in možnosti uvedbe socialne delovne pomoči na kmetijah, ugotoviti, ali obstaja zadosten kadrovski potencial za zagotavljanje tovrstne pomoči, in kakšne so zakonodajne možnosti za vzpostavitev te pomoči. Zadostiti zahtevam skupne kmetijske politike in strateškim usmeritvam, ki so za državo Slovenijo opredeljene v Resoluciji o strateških usmeritvah razvoja slovenskega kmetijstva in živilstva do leta 2020 – »Zagotovimo si hrano za jutri«, kot so trajnostni razvoj, ki ga opredeljuje zadostna preskrba s hrano, okoljska funkcija, gospodarska in socialna vloga kmetijstva, pa bo mogoče z zagotovitvijo ustreznega pravnega in socialnega položaja kmetov. To pa je mogoče le z zadostnim poznavanjem obstoječega sistema, z zadostnim razumevanjem ključnih problemov, ki položaj kmetov v tem smislu zaznamujejo, in z ustrezno in smiselno vizijo socialno pravnega položaja kmetov v prihodnje. Zato je bila v tem kontekstu obdelana raziskava, ki se osredotoča na sistem delovne in socialne pomoči v primeru nesreče ali bolezni, na sistem zdravstvenega zavarovanja, ki ne omogoča primerljivega načina s tujino, in na potencialne kadre, ki pa s potencialnimi naročniki niso povezani. Raziskava bo pokazala, v kolikšni meri obstaja potreba po

delovni in socialni pomoči, na katerih področjih je primanjkljaj in katera bi bila primerna oblika organiziranosti socialne delovne pomoči.

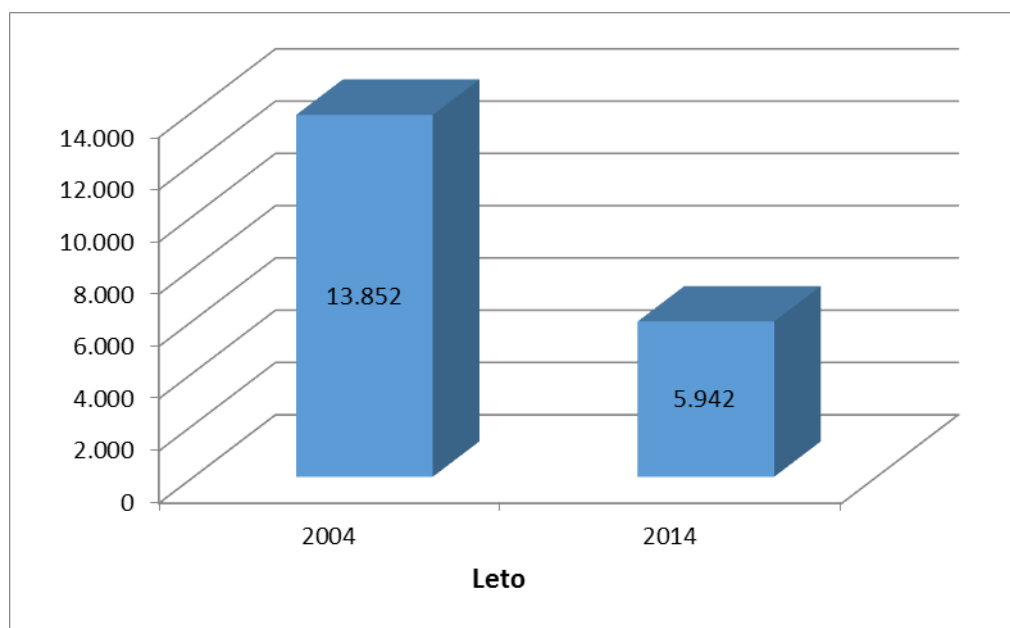
2 SOCIALNA DELOVNA POMOČ NA KMETIJAH

2.1 Opredelitev problematike področja in trenutna urejenost področja

Kmetijstvo je področje, kjer politični, strokovni, znanstveni in seveda tudi laični krogi iščejo svoj prostor in primerne izzive. Čeprav se na ravni Evropske unije (EU) oblikuje skupna kmetijska politika, sta vsakdanjost in realnost evropskih kmetov različni, tako glede naravnih danosti in s tem povezanega trajnostnega razvoja kot tudi glede socialnih in zdravstvenih pravic kmetov. Kmetje med ekonomsko krizo to doživljajo kot problematično. Njihova dejavnost je v veliki meri odvisna od trga in prilagajanja trenutnim razmeram, pomemben dejavnik pa predstavlja tudi socialna varnost. Ne glede na to, koliko in kako si država Slovenija v tem obdobju prizadeva za zaščito slovenskega kmetijstva, vključno z njegovimi glavnimi akterji – kmeti, je vendarle treba opozoriti na dejstvo, da je v primerjavi z ostalimi državami njena geografska majhnost povezana s temu primernimi površinami kmetij, ki prevladujejo v Sloveniji, in posledično tudi z načinom njihovega kmetovanja. V Sloveniji, kot tudi drugod po svetu, so »družinske kmetije še vedno prevladujoča oblika kmetovanja, med vzroki za nizko produktivnost kmetijstva v Sloveniji pa je tudi neugodna starostna struktura kmečkega prebivalstva« (Kneževič Hočevar in Černič Istenič 2008, 63). To pa je posledično povezano tudi socialnimi pravicami kmetov, glede na to, da »je gospodarski potencial kmetij v Sloveniji zelo majhen, saj je dohodek kmeta za dva- do trikrat manjši od oseb, zaposlenih v drugih dejavnostih, oz. dva do tri odstotke kmetij dosega dohodek, primerljiv z drugimi poklicnimi skupinami« (Kneževič Hočevar in Černič Istenič 2008, 63).

V letnem poročilu Zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije za leto 2010 so objavljeni podatki, ki kažejo, da je bilo v letu 2004 13.852 zavarovanih oseb, ki so zavarovane izključno kot kmetje, torej opravljajo kmetijsko dejavnost kot samostojni in edini poklic, deset let pozneje, torej leta 2014, pa je bilo teh posameznikov le še 5.942, kar v desetih letih pomeni 7.910 posameznikov manj oz. 42,89-odstotno zmanjšanje (glej graf 2.1).

Graf 2.1: Število zavarovanih oseb, ki so zavarovane izključno kot kmetje

Vir: ZPIZ (2011).

Kmetijstvo in kmetje se v tem obdobju soočajo z mnogimi že znanimi in nekaterimi novimi ukrepi. Skupni programski dokument Republike Slovenije in Evropske komisije, ki odraža prednostne naloge države, ugotovljene na podlagi posameznih analiz stanja v kmetijstvu, je Program razvoja podeželja 2014–2020. Ta dokument je tudi »podlaga za črpanje finančnih sredstev iz Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja« (Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano Republike Slovenije 2015, 5).

Kot je navedeno v Programu razvoja podeželja 2014–2020, se bo v obdobju 2014–2020 v okviru programa razvoja podeželja izvajalo 13 ukrepov, ki se nadalje lahko delijo na podukrepe oz. operacije (Program razvoja podeželja 2014–2020 2015).

Eden izmed njih je tudi Ukrep M – službe za svetovanje, službe za pomoč pri upravljanju kmetij in službe za zagotavljanje nadomeščanja na kmetijah. V okviru tega ukrepa se izvaja podukrep M2.1 – Podpora za pomoč pri uporabi storitev svetovanja. Za oba ukrepa so zagotovljena sredstva v višini 10.768.000 EUR (Program razvoja podeželja 2014–2020 2015, 718).

Vsebina oz. dejavnost ukrepa, ki nosi naslov Službe za svetovanje, službe za pomoč pri upravljanju kmetij in službe za zagotavljanje nadomeščanja na kmetijah in Podpore za pomoč pri uporabi storitev svetovanja, ne prinaša novosti oz. sprememb. Iz vsebine izhaja, da bodo podprta že dosedanja obstoječa individualna svetovanja, ki se nanašajo na dobrobit živali, ekološko kmetovanje in kmetijsko-okoljske ukrepe (KOPOP), ne zasledimo pa ukrepa, ki bi spodbujal in podpiral svetovanja za zagotavljanje nadomeščanja ali kakršnekoli pomoči na kmetijah.

Iz navedenega torej izhaja, da se trenutna stanje osredotoča na že navedene glavne izzive, ki jih prinaša t. i. novo programsko obdobje v kmetijski politiki EU, in sicer gospodarske, okoljske, ozemeljske in posledično tudi nepredvidljive, politične. Socialni in delovni dejavniki v smislu socialne in delovne pomoči pa so spregledani, morda celo izključeni.

Iz ukrepa, navedenega v Programu razvoja podeželja, v katerem najdemo pojem »službe za zagotavljanje nadomeščanja na kmetijah« (Program razvoja podeželja 2014–2020 2015,191-197) je razvidno, da so zagotovljena sredstva namenjena podpori za pomoč pri uporabi storitev svetovanja za različne druge ukrepe, ki ga opravljajo kmetijske svetovalne službe. Da v to svetovanje niso vključene vsebine, ki bi kakorkoli pripomogle k uvajanju socialne delovne pomoči na kmetijah, kaže na dejstvo, da se s kmečko socialno problematiko nihče resno ne ukvarja. Seveda je razloge tovrstne izključenosti težko definirati. Vsekakor pa lahko na podlagi tega, kar nam je na voljo in bi moralo biti pravzaprav osnova za vse nadaljnje korake, trdimo, da paralelno z nedejavnostmi tudi neustrezna zakonodaja trenutno ne omogoča uvajanja delovne in socialne pomoči tako, da potencialni prejemnik oz. naročnik socialne delovne pomoči in potencialni ponudnik socialne delovne pomoči ne bi bila v nasprotju z zakonom oz. celo v prekršku. Ob tem pa se vse bolj zastavlja vprašanje upravičenosti obstoja in delovanja stanovske organizacije kmetov in retorično vprašanje, zakaj se v tej smeri ničesar ne zgodi. Nedvomno gre za pomanjkljivo delovno zakonodajo in neustrezen sistem socialne varnosti, kar bo podrobneje predstavljeno v nadaljevanju.

2.2 Ugotovitev potreb po uvajanju socialne delovne pomoči na kmetijah v Sloveniji

Socialna delovna pomoč pomeni pomoč v obliki dela posameznikom, ki zaradi socialnih ali zdravstvenih težav ali težav, ki izhajajo iz naslova starševskega varstva ali smrti, ne morejo opraviti poslanstva, vezanega na opravljanje vsakodnevnega poklica.

Socialna delovna pomoč torej pomeni pomoč v delu in ne v denarju, zanjo pa mora obstajati razlog.

Iz končnih podatkov Popisa kmetijstva 2010, ki jih je objavil Statistični urad Republike Slovenije (Statistični urad Republike Slovenije. *Popis kmetijstva 2010. Popis kmetijstva 2010 – vsaka kmetija šteje. 2015,10-44*), je razvidno, da se je splošno stanje na kmetijah spremenilo. V desetih letih, torej od leta 2000 do leta 2010, se je število kmetij zmanjšalo s 86.467 na 74.646, kar pomeni 14 % zmanjšanje kmetij v desetih letih. Velikost kmetijskih gospodarstev se je v desetih letih nekoliko povečala, in sicer za 0,8 ha, kar pomeni, da je v letu 2010 v Sloveniji kmetijsko gospodarstvo povprečno obsegalo 6,4 hektarja kmetijskih zemljišč v uporabi. V odvisnosti od zmanjšanja števila kmetijskih gospodarstev se je zmanjšalo tudi število delovno aktivnih oseb, in to kar za 19 %, v primerjavi z letom 2000. Večino dela v kmetijstvu, 89 %, je v letu 2010 opravila domača delovna sila, kamor se štejejo tudi gospodarji kmetijskih gospodarstev, katerih delež je 45 % vsega opravljenega dela v kmetijstvu. Starost gospodarjev se je precej razlikovala od starosti ostalih prebivalcev Slovenije. Tako je bil delež gospodarjev kmetijskih gospodarstev, starih od 40 do 85 let, večji kot med vsemi prebivalci Slovenije. Starost se v desetih letih ni spremenila, kar pomeni, da je bil gospodar kmetijskega gospodarstva star povprečno 57 let. Med gospodarji je nespremenjen tudi delež gospodaric, ki je enak kot pred desetimi leti in znaša 27 % vseh gospodarjev.

V letu 2010 je imela večina gospodarjev kmetijskih gospodarstev (64 %) le praktične izkušnje z delom na kmetiji, ni pa imela opravljene formalne kmetijske izobrazbe. 27 % gospodarjev pa je imelo opravljene le tečaje iz kmetijstva, ob tem pa so 60 %

vsega dela opravili gospodarji brez opravljene formalne kmetijske izobrazbe. Čeprav podatki glede izobrazbe niso posebej spodbudni, pa se počasi povečuje število gospodarjev z doseženo formalno kmetijsko izobrazbo (Statistični urad Republike Slovenije. *Popis kmetijstva 2010. Popis kmetijstva 2010 – vsaka kmetija šteje 2015,44*).

2.3 Stanje na kmetijah po popisu kmetijstva v letu 2010

Če povzamemo zgoraj navedene podatke, lahko ugotovimo, da so smernice, ki nagovarjajo k uvajanju socialne delovne pomoči na kmetijah, naslednje:

- povprečno kmetijsko gospodarstvo v Sloveniji je nekoliko večje kot pred desetimi leti;
- skupno število delovno aktivnih oseb v kmetijstvu se je v zadnjem desetletju zmanjšalo za 19 %;
- povprečna starost gospodarjev (upraviteljev) na družinskih kmetijah je 57 let, od tega predstavljajo gospodarice 27 % vseh gospodarjev;
- gospodarji upravitelji nimajo opravljene formalne kmetijske izobrazbe.

Večje površine kmetijskih gospodarstev, zmanjšanje števila delovno aktivnih oseb v kmetijstvu in povprečna starost gospodarjev na družinskih kmetijah so gotovo dejavniki, ki že z biološkega vidika nakazujejo potrebo po pomoči, s tem pa k iskanju možnosti uvajanja socialne delovne pomoči na kmetijah.

Ob tem lahko ugotovimo, da s stališča kmetov, trenutnih gospodarjev, formalna izobrazba morda niti ni tako pomembna, ampak so pomembne predvsem izkušnje, ki zagotavljajo obdelano zemljo in proizvodnjo v okviru mogočega. Seveda pa je lahko, kot se bo izkazalo v nadaljevanju, pridobljena formalna izobrazba kmetom samo v pomoč. Ne le glede oskrbe kmetije, ampak predvsem v smislu zagotavljanja in oskrbe z osnovnimi informacijami o pravicah, ki so v primerjavi z ostalimi oblikami gospodarstev in gospodarjenja v družbi pri kmetih morda celo nekoliko zapostavljene.

Iz tega lahko sklepamo, da je primerno razmišljati o ustvarjanju in uvajanju socialne delovne pomoči na kmetijah, predvsem v primerih odsotnosti zaradi zdravstvenih

razlogov (bolniška, porodniška, primer smrti v družini ...). Za pomoč je smiselno, da se izvaja v okviru lokalne organiziranosti predvsem zaradi poznavanja okolja in s tem hitrejših in cenejših storitev, ki se izvajajo v okviru socialne delovne pomoči.

Poleg že naštetih dejavnikov se kaže potreba po uvajanju socialne delovne pomoči tudi iz naslednjih razlogov:

- možnosti za samopomoč na podeželju so vedno manjše;
- kmetijstva ne moremo primerjati z zaposlitvijo v drugih dejavnostih;
- izostanek socialne delovne pomoči ogroža družino s socialnega, zdravstvenega in ekonomskega vidika.

2.3.1 Možnosti za samopomoč na podeželju so vedno manjše

V preteklosti je bilo samoumevno, da se je v primeru nesreče ali bolezni znotraj družine poskrbelo za nadomestitev delovne sile, v bolj tragičnih primerih so bili pripravljeni pomagati tudi sosedje. Tako je bilo mogoče v okviru velikih družin – pogosto samoumevno in ne oziraje se na lastne interese in potrebe – nekako nadomestiti izpad delovne sile in tako preprečiti izgubo ekonomske eksistence. Čeprav tudi danes socialni čut ni popolnoma izginil in v najhujših socialnih stiskah ljudje (sorodniki, sosedje, prijatelji) še vedno priskočijo na pomoč, je ta vendarle omejena.

Z manjšimi družinami, z zapuščanjem podeželja, zmanjševanjem delovne sile na kmetijah, z dodatno zaposlitvijo izven kmetije je postajala možnost nadomeščanja delovne sile v primerih bolezni in nesreč vedno bolj negotova in pogosto tudi nemogoča, potreba po pomoči pa vedno večja.

2.3.2 Kmetijstva ne moremo primerjati z zaposlitvijo v drugih dejavnostih

V gospodarski proizvodnji se delovni proces odvija večinoma po tehnološko predpisanih navodilih in zaporedju. Zato zaposleni in menedžment točno vedo, koliko in kaj je treba narediti, da se proizvodnja ne ustavi in da zadosti zahtevam trga.

Človeški viri kljub tehnološko izpopolnjenim proizvodnjam seveda opravljajo svojo vlogo in vsakršen izpad človekovega dela je treba nadomestiti in tako zagotoviti nemoten potek proizvodnje. V delovnem procesu, kjer so vključeni ljudje, je seveda normalno, da zaradi bolezni, delovnih nesreč, smrti in podobnih dogodkov pride do izpada človeške delovne sile. Podjetja si v takih primerih pomagajo bodisi z že obstoječimi zaposlenimi ali pa v primerih daljših odsotnosti zaposlijo nove, usposobljene kadre. Tako zagotovijo nemoten delovni proces.

Kmetija oz. kmetijsko gospodarstvo je po navadi organizirano nekoliko drugače kot podjetje, predvsem kar se tiče delovnega časa in delovne sile. Delovni čas praktično ni omejen, delovna sila pa večinoma prihaja iz družine, ki na kmetiji živi. Tako je kmetija na nek način vse v enem: delovno mesto, delovni kolektiv in družinsko okolje. Delovni proces na kmetiji pa je pogosto odvisen tudi od naravnih razmer, na katere človek nima vpliva. Tukaj mislimo predvsem na vremenske razmere, naravne ujme in podobno. Seveda se tudi na kmetiji oz. kmetijskem gospodarstvu delovni proces odvija po vnaprej določenem redu, vendar tudi tu zaradi bolezni, nesreč in podobnega prihaja do izpada delovne sile.

Izpad delovne sile prizadene kmečko družino na več načinov:

- izpad delovne sile ima za posledico neopravljeno delo;
- neopravljeno delo povzroča ekonomsko nestabilnost;
- določenega dela se ne da preložiti in mora biti opravljeno;
- izpad delovne sile pomeni dodatne finančne obremenitve (stroški nege, nižja produktivnost kmetije in dodatni stroški za najem nadomestne delovne sile);
- morebitna nega in skrb za bolnika pomeni dodatno obremenitev.

Stanje je torej povsem drugačno, kot ko zbolí oseba, ki je zaposlena v nekem podjetju. V podjetju je praviloma lažje najti nadomestilo oz. delo organizirati tako, da se poslovanje nemoteno nadaljuje. Prav tako imajo zaposleni, ki zaradi bolniške odsotnosti začasno prekinejo delo, zagotovljeno finančno nadomestilo za čas bolniške odsotnosti, medtem ko kmetje vsaj prvi mesec bolniške odsotnosti tega nimajo in si morajo prvih trideset dni bolniškega staleža finančno pokriti sami. To so

seveda razlogi, ki nakazujejo razlike in vodijo k razmišljanju o sistemskih spremembah in uvedbi socialne delovne pomoči na kmetijah.

2.3.3 Izostanek socialne delovne pomoči ogroža družino s socialnega in zdravstvenega vidika

Nezmožnost nujenja in izostanek socialne delovne pomoči ima pogosto za posledico bistveno povečano tveganje dolgoročnih posledic bolezni. Nastane namreč situacija, ko je na eni strani zdrava oseba preveč obremenjena, na drugi strani pa mora še vedno bolna oseba prezgodaj začeti delati. Če pa je obolela oseba sama oziroma nima nadomestne delovne sile, pomeni, da pomoč nujno potrebuje. Ob tem se postavi vprašanje, kako nekemu, ki pomoč lahko nudi, to pomoč plačati, če ta ni prostovoljna in zastonjska, saj vemo, da kmet prvih 30 dni bolniškega staleža, če ga ima, stroške krije sam, ob tem, da če nima delovne pomoči, stoji tudi proizvodnja, kar pa ogroža ekonomsko stabilnost kmetije.

Socialna delovna pomoč tako nima namena le nadomestiti delovno silo, temveč ima pomemben vpliv tudi na izboljšanje zdravstvenega stanja kmetov. Tako lahko preprečimo izjemne napore v delovnih konicah, v primerih nenadnih obolelosti ali delovnih nesreč, pa tudi počitnice niso več neznanka ali posebnost.

Socialna delovna pomoč torej predstavlja zelo pomemben ukrep socialne politike. Ko govorimo o socialni delovni pomoči, se seveda postavi vprašanje, ali gre v primeru socialne in delovne pomoči zgolj za pomoč ali gre tudi za to, da naročnik nekemu, ki ga najame za delovno pomoč, to pomoč tudi plača v okviru obstoječih zakonskih zahtev. V državah, kjer je socialna delovna pomoč običajna, so tudi jasno določeni pogoji, ki morajo biti izpolnjeni, da se socialna delovna pomoč lahko izvaja.

2.4 Socialna delovna pomoč v nekaterih evropskih državah

V nekaterih evropskih državah ima socialna delovna pomoč že dolgoletno tradicijo. Predvsem v skandinavskih in nemško govorečih državah je nekaj povsem običajnega.

Za razliko od večine evropskih držav, v katerih je socialna delovna pomoč organizirana na lokalni ravni, večinoma zasebno, pa v skandinavskih državah pri tem igrajo pomembno vlogo državne institucije z regulatornimi predpisi. Medtem ko v večinskem delu evropskih držav pri ponudbi delovne pomoči stopajo v veljavo učinkoviti tržni mehanizmi, pri čemer so cene za pomoč na kmetiji relativno visoke, je v severnih, socialno usmerjenih državah merilo tovrstnih storitev državno subvencioniranje kot eden izmed poudarkov skupnega družbenega napredka.

Eno izmed temeljnih vprašanj, ki je bistvenega pomena za gradnjo ekonomskih in pomožnih struktur v kmetijstvu, je priložnost za promocijo strojne in delovne pomoči s strojnimi krožki v EU oz. v posameznih evropskih državah (Wiesinger 1995).

V različnih državah obstajajo različni, vendar natančni primeri organizacij delovne in socialne pomoči na kmetijah. V Veliki Britaniji je organizirana v obliki strojnih krožkov, vendar od 1991 obstaja le 27 strojnih krožkov s samo 2500 člani, od teh jih je samo na Škotskem 12 s približno 2000 člani (Wiesinger 1995).

V Franciji je za tovrstno pomoč na splošno odgovoren »Services d'Utilité et Développement«. Samo z njihovo odobritvijo in dovoljenjem lahko kmetje in kmetijske organizacije vzpostavijo stik z organizacijami za socialno in delovno pomoč in tako prejmejo pomoč (Wiesinger 1995).

V Nemčiji je socialna delovna pomoč tako na nacionalni ravni kot na ravni zveznih dežel organizirana od začetka 60. let. Nosilci zdravstvenega zavarovanja omogočajo brezplačno in polno financiranje za delovne pomočnike v primeru nezgod, bolezni in materinstva. Čeprav so prispevki za zdravstveno zavarovanje posameznika pri nosilcih zdravstvenega zavarovanja razmeroma visoki, delovnim pomočnikom krije delovno pomoč socialno zavarovanje (Wiesinger 1995).

Na Nizozemskem ideja delovne pomoči velja že od leta 1959. Danes se v tej državi delovna pomoč izvaja preko ustanov in institucij zasebnega prava za pomoč na nacionalni, regionalni kot tudi lokalni ravni (Wiesinger 1995).

V vseh državah EU morajo kmetje in kmetice ali kmetijske organizacije v prvi vrsti sami kriti stroške za delovno pomoč. Iz nacionalnih ali javnih sredstev tako evropski strukturni fondi zagotavljajo samo delno podporo. Grčija, Portugalska in Irska imajo možnost 65 %, Španija in Italija 50 %, druge evropske države pa 25 % stroškov za delovno pomoč iz strukturnih fondov, ki jih povrne EU. Maksimalno lahko to podporo iz EU koristijo samo pet let (Wiesinger 1995).

2.4.1 Socialna delovna pomoč v skandinavskih državah

Organizacija socialne delovne pomoči je v vseh skandinavskih državah zelo podobna. Delovna pomoč se v prvi vrsti razume kot del dobre socialne politike, pri čemer ima na Norveškem in Švedskem v zasebnem sektorju nekoliko večji pomen kot na Finskem.

Na Norveškem je struktura dodatne pomoči zelo raznolika. Tudi ponudba dela je zelo raznolika. Od javno ali zasebno plačane, neodvisno od tega pa se najdejo tudi polna ali delna pomoč in sosedska pomoč. Kmetje imajo v Organizaciji za delovno pomoč relativno veliko odgovornost. Od leta 1971 imajo kmetice na Norveškem zakonsko pravico do počitnic. V konvenciji, sklenjeni med norveškim združenjem kmetov in vlado, je zapisana letno plačana dvanajstdnevna upravičenost do dopusta pod pogojem, da vsaj 75 % dohodka izhaja iz kmetijstva in da se kmetijska dejavnost opravlja na več kot 1 ha uporabnih kmetijskih površin. Delo med počitnicami prevzamejo delovni pomočniki kot strokovno kvalificirana delovna sila. Stroške dela, ki ga opravijo med počitnicami, dobijo po predložitvi ustreznih dokumentov naknadno povrnjene, pri čemer višina povračila za delo ustreza plači delovne sile v kmetijstvu. Kmetje in kmetice lahko gredo tudi na dopust, vendar pa mora njegova dolžina trajati vsaj tri dni, da so upravičeni do nadomestne delovne pomoči. Za usklajevanje zunanje oz. tuje delovne pomoči naredi posamezen kmet skupni počitniški načrt, seveda pa nadomeščanje med dopustom lahko izvedejo tudi družinski člani. Za organizacijo dela in organiziranje delovnih pomočnikov je odgovorna lokalna skupnost. V praksi je pogosto tako, da kmetice zunanjo pomoč organizirajo same in lokalna skupnost prevzame samo funkcijo nadzora. Stroške delovne pomoči krije

država, pri izpadu dela zaradi bolezni pa kmetom nudi določen finančni prispevek (Wiesinger 1995).

Na Švedskem se je v začetku 60. let pojavila zasebna delovna pomoč. Od zakonske ureditve v letu 1975 pa je odgovornost prevzela »Lantbrukets Avbatartjans Ltd.«, Zveza združenj kmetov LRF, Organizacija za delovno pomoč (Wiesinger 1995).

Zgled za delovno pomoč v skandinavskih državah pa je trenutno stanje na Finskem.

2.4.2 Socialna delovna pomoč na Finskem

Sistem socialne delovne pomoči na Finskem je bolj centraliziran kot v drugih skandinavskih državah ali v državah EU. V zadnjem obdobju pa je opazen trend zmanjševanja te pomoči pri državnih ponudnikih, povečuje pa se ponudba izvajalcev v zasebnem sektorju. To naj bi pripomoglo k boljši ekonomski učinkovitosti in višji prilagodljivosti na nacionalni, regionalni in lokalni ravni.

Delovna pomoč na kmetiji se na Finskem razume kot del kmečke socialne politike s ciljem, da se zagotovi socialna varnost kmečkega prebivalstva. Zato je sistem delovne pomoči podrejen tudi zdravstvenemu in socialnemu ministrstvu. Kmetje in kmetice naj bi imeli možnost za počitek in rekreacijo, kot tudi ustrezno zaščito v primeru bolezni in morebitne nesreče.

Pobuda je nastala v zgodnjih 60. letih pri kmeticah v neki regiji. Ustvarjati so začeli programe delovne pomoči na prostovoljni osnovi, da bi ženskam, ki se ukvarjajo z rejo živali, omogočili več prostega časa. Ob koncu 60. let je prišel na Finsko splošen gospodarski in socialni napredek. Tedenski delovni čas se je skrajšal in dopust podaljšal. S tem se je povečalo tudi neskladje pri možnostih za koriščenje dopusta med kmečkim in nekmečkim prebivalstvom. Leta 1973 je poseben odbor (»Maatalousväestön ja pienyrittäjien lomakomitea«) poskrbel za zakonsko ureditev letnega dopusta predvsem za tiste kmete ali kmetice, ki so se ukvarjali z rejo živali.

Aprila 1974 je začel prvič veljati zakonsko zahtevan letni dopust, ki je leto kasneje postal nekakšno zagotovilo za zagotovitev delovne sile, kar se je izkazalo za uspešno. Do leta 1985 so se storitve postopoma razširile in tako se je lahko po vsej državi ustvarila mreža za delovno pomoč (Wiesinger 1995).

Danes organizacije za delovno pomoč nadomeščajo delovno silo za zakonsko predpisan tedenski letni dopust, kot tudi pri boleznih, nesrečah, rehabilitacijah (zdravljenjih), nadaljnjih izobraževanjih, služenju vojaškega roka in ob materinstvu. »Stroške storitve krije MELA, in sicer največ 23 dni letno. V primeru bolezni in nesposobnosti za delo lahko kmetje na podlagi zdravniškega potrdila zahtevajo nadomestno delovno silo za največ 300 dni letno, stroške pa tudi v tem primeru krije MELA« (Franca 2013, 74).

2.4.3 Model sodelovanja socialne delovne pomoči v Avstriji

Zaradi vedno manj rojstev je aktivno število delovne sile in hišnih pomočnikov na kmetijskih gospodarstvih dvignilo zahteve zdravstvenega varstva na podeželju. Istočasno ni naraščalo število razpoložljivih socialno delovnih pomočnic ali se je celo zmanjševalo. Te razmere so ustvarile okolje, ki je nujno potrebovalo reformo. Pobudo za prvo reformo izboljšanja organiziranosti socialne delovne pomoči na kmetijah je podal Zavod za socialno zavarovanje kmetov in strojnih krožkov. Glavni cilj je bilo dovolj primerno usposobljenih delovnih pomočnikov, ki bi trajno zagotavljali pokritost. S tem naj bi bila dosežena možnost ekonomične uporabe sredstev, člani in nečlani strojnih krožkov naj bi bili enako obravnavani, administracija poenostavljena, stroški storitev socialnega zavarovanja kmetov v obliki nepovratnih sredstev pa naj bi bili na splošno odobreni.

Pozitivne izkušnje pri tem so tudi, da se iz naslova kmečkih pokojnin za rehabilitacijsko pomoč in nezgodno zavarovanje delovna pomoč podaljša. V zgornji Avstriji še posebej dobro funkcionirajo organizacijske strukture za socialno delovno pomoč (Wiesinger 1995).

Socialna delovna pomoč tako predstavlja organizirano obliko sodelovanja med kmetijami pri delu v kmetijstvu znotraj strojnih krožkov, uspešni pa so tudi v drugih primerih. Mednje štejejo čas porodniških odsotnosti, primeri smrti, delovnih nesreč in poklicnih bolezni, primeri pomoči pri gospodinjstkih opravilih, pri negi bolnikov, lahko pa tudi v primeru nadomeščanja zaradi počitnic ali dopustov, dopolnilnih izobraževanj in nadaljnjih poklicnih usposabljanj. Bistveno je, da kmetijam nudijo pomoč pri nadaljnjem vodenju kmetijskega gospodarstva, predvsem in prednostno v nujnih situacijah. Raziskava, ki je bila narejena s pomočjo vprašalnika, v katerem so se obravnavali vse že naštetе oblike in načini nudenja socialne delovne pomoči, je prva s to tematiko v Sloveniji. Z njo pa je bilo ugotovljeno, v kolikšni meri obstaja v Sloveniji potreba po tuji delovni pomoči na socialnem področju, na katerih področjih je primanjkljaj in kakšna bi bila primerna organiziranost socialne delovne pomoči v okviru strojnih krožkov. Strojni krožki so trenutno obstoječa oblika nudenja pomoči z namenom izboljšanja kakovosti življenja in socialne varnosti v kmetijstvu.

3 SOCIALNI IN PRAVNI POLOŽAJ KMETA

Socialni položaj kmetov je odvisen od mnogih dejavnikov. Skrb za ekonomski uspeh in stabilnost je eden pomembnejših. Istočasno je prisotna skrb po zadostnem in pravočasnem izpolnjevanju vseh obveznosti, ki jih zahtevajo vedno novi birokratski ukrepi, ob tem pa spoprijemanje posameznikov s tveganji, ki so pri delu na kmetiji razmeroma velika. Tukaj ne gre le za finančna in ekonomska tveganja, pač pa tudi za zdravje, poškodbe, starost, bolezni, invalidnost.

Gotovo so slabo zdravstveno stanje, torej bolezni, morebitne poškodbe, morda tudi alkoholizem in invalidnost, težji problemi, ki lahko doletijo kmetijo. To namreč pomeni bistveno zmanjšano sposobnost opravljanja potrebnih del, prav tako dolgotrajne bolezni in zdravljenja pomenijo za kmetijo finančno breme in s tem pešanje ekonomskega statusa.

Da je premagovanje tovrstnih težav nekoliko lažje, je v državi vzpostavljen sistem zavarovanj, in sicer sistem pokojninskega in invalidskega zavarovanja ter sistem zdravstvenega zavarovanja.

3.1 Sistem pokojninskega in invalidskega zavarovanja

Sistem pokojninskega in invalidskega zavarovanja je v Sloveniji urejen z Zakonom o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (ZPIZ-2), ki kmeta in kmetijsko dejavnost obravnava v smislu zavarovanja za primer upokojitve in invalidnosti. Pri tem je zanimivo, da ta zakon pozna izraz kmet in kmečko gospodarstvo, medtem ko ga krovni kmetijski zakon, torej Zakon o kmetijstvu (ZKme-1), ne.

ZPIZ-2 namreč jasno pove, da »je kmet oseba, ki opravlja kmetijsko ali kmetijsko in gozdarsko dejavnost ali dopolnilno dejavnost na kmetiji, kot je določena s predpisi, ki urejajo kmetijstvo in je nosilec ali član kmetije« (ZPIZ-2 2012). Skratka, zakon govori v prvi vrsti o kmetu in ga nekako izenači z nosilcem kmetijske dejavnosti, slednjega pa ZKme-1 (2008) definira kot pravno ali fizično osebo, pooblaščen, da se ukvarja z

birokratskimi zahtevami, ki izhajajo iz ukrepov kmetijske politike, in da te ukrepe tudi izvaja.

Tako se ob različnih pravnih formulacijah v zakonskih predpisih, ki se tičejo kmetijstva, zdi, da prihaja do zmede in nerazumevanja ter težav pri razlagi in uporabi posameznih predpisov, s čimer imajo težave seveda predvsem kmetje, ki ne le da mnogokrat ne dosegajo finančnih pogojev za zavarovanje, ampak se tudi težko znajdejo pri razumevanju predpisov.

Zavarovanje kmetov deli ZPIZ-2 (2012) na obvezno in prostovoljno zavarovanje. Po Zakonu se obvezno zavarujejo kmetje, če so zdravstveno sposobni in če dosegajo zakonsko predpisan znesek dohodka, to je »60 % povprečne letne plače zaposlenih v Republiki Sloveniji, preračunane na mesec, in ga določi ministrica ali minister za kmetijstvo«.

Tisti kmetje, ki ne izpolnjujejo dohodkovnega pogoja za vključitev v obvezno zavarovanje, torej pogoja iz 17. člena ZPIZ-2, pa se lahko v obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje vključijo prostovoljno. Vstop in prenehanje prostovoljnega zavarovanja pa sta seveda odvisna od zavarovanca.

3.2 Sistem zdravstvenega zavarovanja kmetov

Sistem zdravstvenega varstva in zdravstvenega zavarovanja kmetov ureja Zakon o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju (ZZVZZ-3). Ta zakon kmetijo poimenuje »kmečko gospodarstvo, ki se šteje kot življenjska skupnost, skupna proizvodnja in poraba prihodkov vseh članov kmečkega gospodarstva, ne glede na sorodstvene vezi, pod pogojem, da najmanj en član gospodarstva opravlja kmetijsko dejavnost kot edini ali glavni poklic«. Zakon o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju (ZZVZZ-3 2006).

Kmetje pa se tudi po ZZVZZ-3 lahko zavarujejo obvezno in prostovoljno. »Nosilec obveznega zdravstvenega zavarovanja je Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije, prostovoljno zdravstveno zavarovanje pa izvajajo zavarovalnice.«

Obvezno zavarovanje tako obsega »zavarovanje za primer bolezni in poškodbe izven dela, zavarovanje za primer poškodbe pri delu in poklicne bolezni« (ZZVZZ-3 2006). S tem zavarovanjem so zavarovancem zagotovljene pravice, ki jih iz obveznosti zavarovanja določa zakon.

Kmetje in člani njihovih gospodarstev in osebe, ki opravljajo kmetijsko dejavnost kot edini poklic, se štejejo med zavarovane osebe. Tisti, ki se v pokojninsko in invalidsko zavarovanje vključijo prostovoljno, pa imajo možnost izbire, in sicer se zavarujejo za vse pravice, ki izhajajo iz obveznega zavarovanja, ali pa le za tiste pravice, ki jim pripadajo, če niso pokojninsko in invalidsko zavarovani.

Ker delo na kmetijah vsebuje precejšnja tveganja, je seveda smiselno, da se kmetje temu ustrezno zavarujejo. Tudi tukaj obstaja možnost izbire, in sicer plačevanje prispevka od osnove, ki je določena za pokojninsko in invalidsko zavarovanje. S tem se zavarujejo za morebitno poklicno bolezen ali poškodbo pri delu. Tisti, ki tega prispevka ne plačujejo, pa v tem primeru, torej pri poklicni bolezni ali poškodbi pri delu, pridobijo le pravice, ki jih zakon določa za primer »bolezni ali poškodbe izven dela« (ZZVZZ-3 2006).

Morda bi bilo ob tem smiselno razmišljati o tem, da bi se za potrebe zavarovanja kmetov ustanovila kmečka zavarovalnica, ki bi bila namenjena zavarovanjem, s pomočjo katerih bi lahko kmetje v primeru kakršnihkoli potreb, ki bi izhajale iz opravljanja kmetijske dejavnosti, pokrili stroške zdravljenj, predvsem pa stroške, ki bi nastali z opravljanjem socialne delovne pomoči, ki bi jo potrebovali na kmetiji. Zavarovanje za primer bolezni ali poškodbe bi moralo biti za kmete obvezno. Veliko kmetov tega stroška ne zmore ali pa mu ne daje pomena. Ob tem se postavi vprašanje, kaj lahko kmet stori, če bi bilo zavarovanje obvezno, stroški zavarovanja pa za kmeta previsoki. Če potegnemo vzporednico s podjetjem, ugotovimo, da bi moral kmet v tem primeru prenehati dejavnost, objaviti osebni stečaj in se kot brezposelna oseba prijaviti na zavodu za zaposlovanje. Vendar po trenutno veljavni zakonodaji kmet, kadar je kmetijska dejavnost edina, s katero se ukvarja, tega ne more storiti. Zakon o urejanju trga dela namreč ne vključuje kmetov kot upravičencev za zavarovanje za primer brezposelnosti. To pomeni, da se kmet, če bi prenehal

dejavnost, ne more prijaviti kot brezposelna oseba, ker mu ne pripada pravica do nadomestila za primer brezposelnosti, prav tako pa se ne more prijaviti v evidenco brezposelnih oseb (Zakon o urejanju trga dela (ZUTD) 2010). Zavarovati ljudi, ki delajo na kmetijah, za osnovne pravice, ki izhajajo iz pokojninskih in zdravstvenih zavarovanj, bi moral biti torej osnovni cilj in pogoj najprej vsakega posameznika, ki se poda v to dejavnost, in seveda tudi cilj politike države in stanovske organizacije, ki kmete zastopa.

V kolikšni meri se v zakonodajnem smislu socialna delovna pomoč sploh lahko uresničuje, poskušam ugotoviti v nadaljevanju, ko sem se posvetila obstoječi zakonodaji, ki kmete in z njimi povezane delovne in socialne pravice obravnava na različne načine.

4 ZAKONSKE OSNOVE ZA MOŽNOST UVAJANJA SOCIALNE DELOVNE POMOČI NA KMETIJAH

Pri ugotavljanju zakonskih osnov za morebitno uvajanje socialne delovne pomoči na kmetijah naletimo na mnoge zakone, ki pa socialne delovne pomoči ne obravnavajo celostno. Zakon o kmetijstvu, ki je temeljni zakon za to panogo, saj določa vse dejavnosti in ukrepe ter izvajanje evropskih uredb s področja kmetijstva, se s socialno delovno pomočjo na kmetiji praktično ne ukvarja. Celo več. Ko opredeljuje pojem kmetija, jo opredeli kot »eno izmed oblik kmetijskega gospodarstva, ki ni pravna oseba ali samostojni podjetnik posameznik«, hkrati pa je kmetija opredeljena kot »oblika kmetijskega gospodarstva, kjer se nosilec in člani ali članice kmetije ter zaposleni ukvarjajo s kmetijsko dejavnostjo« (ZKme-1 2008).

Ob tem lahko mirno ugotovimo, da je opredelitev pojma kmetija precej splošna, sploh ob predpostavki, da želimo na kmetijah uvajati socialno delovno pomoč. Dejstvo je, da socialno delovno pomoč na kmetijah, ki bo širše sprejemljiva in pravno vzdržna, lahko uvedemo le, če imamo za to primerne in sprejemljive zakonske pogoje oz. zakonske podlage, ki bi uvajanje socialne delovne pomoči na kmetijah omogočale oz. ga pravno formalno dopuščale. Trenutno poteka pomoč na kmetijah bolj ali manj prostovoljno, brez kakršnihkoli obveznosti tako za kmetijo kot tudi za tiste, ki na njej pomagajo. »Vzajemna pomoč med člani kmečkih gospodinjstev je stalnica kmečke ekonomije, saj kmetje gledajo družino kot najbolj odgovorno institucijo za skrb za odvisne in pomoči potrebne člane družine« (Kneževič Hočevar in Černič Istenič 2010, 142–143). Kmetija se torej v zakonski opredelitvi pojavlja kot ena od oblik kmetijskega gospodarstva, ki ni pravna oseba. To pomeni, da tudi nima samostojne pravnoorganizacijske oblike, zaradi česar ji tudi ne moremo pripisati nobenih obveznosti, ki bi nastale v primeru dodatne socialne delovne pomoči. Ob dejstvu, da kmetija nima običajnega formalnopravnega statusa, kot je samostojni podjetnik posameznik ali kakšna druga oblika tovrstne organiziranosti v smislu pravne osebe, se postavi vprašanje, kdo je tisti, ki lahko z nekom sklene delovnopravni posel in kako. V praksi so dejavnosti, predvsem pa potrebe kmetij različne, zato je vsaka posamezna pravnoorganizacijska oblika odločitev posameznika. Če bi bila kmetija pravna oseba, bi imela tudi uradnega zastopnika, ki bi jo zastopal v vsakovrstnih

poslovnih odnosih. Tako pa nosilec kmetije, ki je po Zakonu sicer lahko pravna ali fizična oseba ali samostojni podjetnik, ni njen zastopnik, saj mu zakon daje le pravico do uporabe zemljišč kmetijskega gospodarstva in je odgovoren za obveznosti, ki izhajajo iz zakona (ZKme-1 2008).

V obilici takih in drugačnih opredelitev ter poskusov po natančnem razumevanju pojmov se izgubimo in težko razumemo in spremljamo vsa določila, ki pripadajo posamezni pravnoorganizacijski obliki, saj zakonska določila niso jasna in »ne določajo ničesar o delovno pravni vezi med nosilcem kmetije in kmetijo ter člani kmetije in kmetijo« in ne opredeljujejo, »ali naj bo nosilec kmetije na kmetiji zaposlen ali naj sklone eno od obligacijsko pravnih pogodb ali kaj drugega« (Bohinc in Krapež 2013,17). Torej sta za uvajanje socialne delovne pomoči na kmetiji dve možnosti, bodisi da kmetija kot taka najame delovno pomoč brezplačno oz. s plačilom na črno bodisi da delovno pomoč najame fizična oseba, pač nekdo s kmetije, ki s pomočnikom sklone pravni posel v obliki pogodbe.

Ob vprašanju, kdo so člani kmetije, nam zakon jasno odgovori, da kdorkoli, ki ga kmetija sprejme kot člana, pod pogojem, da je lahko član kmetije le na eni kmetiji.

Ob preučevanju te problematike tudi ne moremo mimo Zakona o varnosti in zdravju pri delu (ZVZD-1), ki se večinoma posveča »pravicom in dolžnostim delodajalcev in delavcev v zvezi z varnim in zdravim delom ter ukrepi za zagotavljanje varnosti in zdravja pri delu« (ZVZD-1 2011).

Ob tem se, ko gre za delo in pomoč na kmetiji, seveda nujno zastavi vprašanje o tveganju, ki ga prinaša delo na kmetiji, predvsem pa o prevzemu odgovornosti v primeru zaposlitve in z njo povezanih pravic in dolžnosti. Dvom o ustrezni obravnavi pojma kmetija, še bolj pa o enakopravni obravnavi nekoga, ki daje delo, torej delodajalca, se še poveča.

Tudi osebno dopolnilno delo je eden izmed institutov, ki ima v družbi svoje mesto. Formalno ga obravnavata Zakon o preprečevanju dela in zaposlovanja na črno

(ZPDZC) in Pravilnik o osebnem dopolnilnem delu in bi ga ob uvajanju socialne delovne pomoči na kmetiji lahko uporabili.

Tako ZPDZC določa, kdaj se delo šteje za osebno dopolnilno delo in kdaj se določeno delo oz. dejavnost ne šteje za delo ali zaposlovanje na črno. Predvsem slednje določilo, ki obravnava brezplačno pomoč na kmetiji kot dovoljeno, se zdi nekoliko neživljenjsko ob dejstvu, da ni realno pričakovati, da bo nekdo, razen članov gospodinjstva seveda, nudil brezplačno pomoč na kmetiji.

Glede na to, da že omenjeni zakon namenja del pozornosti tudi oblikam brezplačne delovne pomoči, med katere sodijo »sosedska pomoč, sorodstvena pomoč, nujno delo, humanitarno delo, karitativno delo, delo za invalidske organizacije in prostovoljsko delo ter dobrodelno delo in osebno dopolnilno delo«, se med dejavnostmi, ki jih zakon ne razume kot delo na črno, znajdejo tudi »brezplačna pomoč na kmetijah, planinah in skupnih pašnikih ob sezonskih konicah« ter sosedska in sorodstvena pomoč, ki se štejeta kot brezplačna pomoč med sosedi posamezniki ali med zakonci oz. posamezniki, registriranimi v katerikoli obliki zakonske ali družinske skupnosti (ZPDZC 2014; Pravilnik o osebnem dopolnilnem delu 2014).

V Pravilniku o osebnem dopolnilnem delu (2014) najdemo seznam del, ki se štejejo za osebno dopolnilno delo. V glavnem gre za »občasna dela pomoči v gospodinjstvu, njim podobna dela ali druga manjša dela«, med katerimi so tudi dela kot pomoč v gospodinjstvu, pri kmetijskih delih, varstvo otrok in pomoč starejšim.

Osebno dopolnilno delo pa je, da se ne šteje za delo na črno, treba registrirati. Tudi bi sosedska ali sorodstvena pomoč presegla zakonske omejitve v smislu neplačane pomoči, torej da bi se ta pomoč plačala brez zadovoljive pravne podlage, bi se takšno delo štelo za delo na črno. V tem smislu je brezplačna pomoč v praksi na kmetiji precej omejena, zakonsko pa toga. Zakon namreč določa višino mogočega prihodka iz naslova osebnega dopolnilnega dela, ki »v posameznem polletju koledarskega leta v seštevku ne sme presegati treh povprečnih mesečnih neto plač v Republiki Sloveniji v preteklem koledarskem letu« (ZPDZC 2014). V posameznem

polletju tako prihodek ne sme presegati 2.974,32 EUR. Za primerjavo, kaj to pomeni v realnosti, je po podatkih Statističnega urada RS (2015) povprečna mesečna plača za april 2015 v bruto vrednosti znašala 1.543,95 EUR, v neto vrednosti pa 1.005,52 EUR.

Dokument, na podlagi katerega se dopolnilno delo lahko opravlja, je vrednotnica, ki po določilih zakona izvajalcem del in storitev, tudi morebitnim pomočnikom socialne delovne pomoči na kmetijah, zagotavlja osnovno socialno in zdravstveno varnost. S plačilom vrednotnice tako naročnik in izvajalec poskrbita za zakonito naročilo in izvedbo dela, izvajalec pa ima s tem tudi zagotovljeno socialno varnost.

Ob tem se nujno vprašamo, koliko je osebno dopolnilno delo v smislu uvajanja socialne delovne pomoči na kmetijah uporabno. Ker gre v osnovi pri socialni delovni pomoči največkrat za nujne, nenadne primere, se zastavi vprašanje, kako bi sistem osebnega dopolnilnega dela deloval, saj v primeru nezgode, smrti ipd. nihče ne bo najprej razmišljal o vrednotnicah, čeprav so te v sistemu, kot je postavljen, dobra izbira. Osebno dopolnilno delo bi se v tem smislu uporabljalo kvečjemu pri vnaprej dogovorjeni pomoči, kot so občasna hišna opravila, pomoč v gospodinjstvu ipd. Ker pa je proces dela na kmetijah obsežen in večplasten, je v primeru nujnih dogodkov lahko pomoč potrebna dlje. Upoštevati je treba, da delo na kmetiji ne traja le osem ur, predvsem v delovnih konicah se delovni čas podaljša, saj je treba poleg sezonskega dela opraviti še vso ostalo delo.

Vsega dela, kar se tiče pomoči, mnogokrat ne zmore opraviti ena oseba, kar lahko v tem primeru pomeni dodatno oviro. Ne smemo pa zanemariti tudi dejstva, da »ženske predstavljajo več kot polovico vse delovne sile na kmetijah v Sloveniji« (Kneževič Hočevar in Černič Istenič 2010, 91). Kljub temu pa smemo reči, da osebno dopolnilno delo pomeni določen korak naprej, vsaj kar se tiče pravic in odgovornosti, ki iz dela nastajajo, in bi bilo ob resni obravnavi in nadgradnji lahko odlična iztočnica za uvedbo socialne in delovne pomoči na kmetijah.

Zanimiv pristop k uvajanju socialne delovne pomoči na kmetijah zavzema Uredba o dopolnilnih dejavnostih na kmetiji (2015), ki obravnava »skupine in vrste dopolnilnih

dejavnosti na kmetiji, njihove značilnosti in obseg, postopke pridobitve dovoljenj in registracije ter nadzor in sankcije za kršitve«. Uredba tako navaja skupine in vrste dopolnilnih dejavnosti, med katerimi so zajete tudi socialno-varstvene storitve. V to kategorijo uredba uvršča »opravljanje posameznega dela socialno-varstvene storitve institucionalnega varstva, ki obsega celodnevno in dnevno varstvo odraslih in starejših«. Ob tem pa naj bi se ta oblika dopolnilne dejavnosti, torej socialno-varstvenih storitev, opravljala na naslovu kmetije. To sicer je korak k izvajanju socialne delovne pomoči na kmetijah, ki pa je uporaben in primeren za aktivno preživljanje prostega časa starejših na kmetiji z vključeno oskrbo in varstvom. Oviro predstavlja, kadar potrebujejo pomoč nemobilni ali slabo gibljivi posamezniki. Storitve na domu v tem primeru ne omogočajo, da bi nekdo, ki sicer opravlja to delo kot dopolnilno dejavnost, le to opravil prijazno ljudem in bi lahko svoje storitve ponudil ne le na svojem, ampak tudi na drugih naslovih. Pravzaprav gre za nedoslednost v uredbi, ki bi jo bilo treba popraviti. To gotovo predstavlja določeno pomanjkljivost, saj vemo, da je tudi na kmetijah vedno več starih in ljudi, ki živijo sami, in bi tovrstno pomoč sprejeli, sploh če nekdo, ki jo izvaja, izhaja iz istega okolja in pozna značilnosti bivanja posameznikov.

Za primer lahko navedemo, kako imajo to področje urejeno v Avstriji. Ob tem, da imajo zagotovljeno 24-urno varstvo na domu, nad njim izvajajo nadzor kakovosti. Zagotavljanje kakovosti pri oskrbi na domu usklajuje Zavod za socialno zavarovanje kmetov (Die Sozialversicherunganstalt der Bauern).

Kot eno izmed vrst dopolnilnih dejavnosti pa uredba navaja tudi opravljanje »dopolnilne dejavnosti storitve s kmetijsko in gozdarsko mehanizacijo in opremo ter ročna dela«. Uredba tako navaja storitev nadomeščanja na kmetijah, kamor uvršča »nadomeščanje na kmetijah«, ko člani ene kmetije zagotovijo pomoč oziroma zamenjavo na drugi kmetiji in kmete oz. člane kmetije, kadar je to potrebno zaradi bolezni ali odsotnosti, nadomestijo (Uredba o dopolnilnih dejavnostih na kmetiji 2015). Ob tem uredba določi tudi najvišji dovoljen obseg delovnih ur pri tovrstnih dopolnilnih dejavnostih, ki »je do skupno 1.000 ur v koledarskem letu na polnoletnega člana kmetije«. Kot člani kmetije pa se upoštevajo tisti polnoletni člani

kmetije, »ki so člani kmetije vsaj pol leta v koledarskem letu« (Uredba o dopolnilnih dejavnostih na kmetiji 2015).

Delo na kmetiji ne zahteva le svojevrstne odgovornosti, ampak je narava dela povezana z mnogimi tveganji. Ne le z ekonomskimi in socialnimi, ampak tudi s tveganji, povezanimi z varnostjo in zdravjem. Za preprečevanje negativnih vzrokov glede varnosti v delovnem okolju seveda lahko poskrbi vsak sam, nekoliko pa k temu lahko pripomorejo tudi zakonski predpisi. ZVZD-1, ki v svoji strukturi namenja pozornost pravicam in dolžnostim delodajalcev in delavcev v zvezi z varnostjo in zdravjem pri delu ter s tem povezanimi ukrepi, se v nekem segmentu dotakne tudi kmetijskih gospodarstev in kmetij, kjer so osebe na podlagi predpisov o pokojninskem in invalidskem zavarovanju zavarovane izključno kot kmetje in v svoj delovni proces ne vključujejo nikogar, razen družinskih članov. V tem primeru so kmetje tako v skladu z zakonskimi določili sami odgovorni za svojo varnost, saj morajo, kot to določa Zakon, »sami oceniti tveganje«, in če je to potrebno, tudi »določiti ukrepe za zagotovitev varnosti in zdravja pri delu« (ZVZD-1 2011).

To med drugim pomeni, da se kmetom ni treba več obvezno usposablјati za varno delo, prav tako niso zavezani k obveznim pregledom opreme, ki jo potrebujejo pri svojem delu, »oproščeni« pa so tudi preventivnih zdravstvenih pregledov. Vse navedeno seveda ne velja za tiste, katerih kmetijstvo ni edina in glavna dejavnost in so zaposleni kje drugje, kjer so jim vse te pravice seveda zagotovljene in so obveznost delodajalca. Ob tem pa jim tudi za (popoldansko, sobotno, nedeljsko) delo na kmetiji ni treba izpolnjevati nobenih obveznosti po ZVZD-1.

Varnost pri delu pa tudi za uvajanje socialne delovne pomoči na kmetijah ni nepomembna. Nasprotno. Vsakdo, ki čuti do svojega zdravja in do zdravja drugih odgovornost, bo temu področju namenil posebno pozornost. Ali je vsak posameznik sposoben dovolj oceniti tveganja in nevarnosti, ne vemo. Vsekakor pa drži, da če tega ne stori odgovorno, lahko nosi posledice, predvsem kadar se nesreča ali morda poklicna bolezen zgodi nekemu, ki mu na kmetiji pomaga. Zato je toliko pomembnejše, da bi bil sistem socialne in delovne pomoči organiziran tako, da bi

zagotavljal zadostno zdravstveno in socialno varstvo, vključujoč tudi negativna tveganja in preprečevanje posledic, ki jih ta tveganja prinašajo.

5 KADROVSKI POTENCIAL ZA SOCIALNO DELOVNO POMOČ NA KMETIJAH IN ORGANIZIRANOST SOCIALNE DELOVNE POMOČI NA KMETIJAH

Vsako delo prinaša določene zahteve in odgovornosti. To velja tudi za delovno pomoč na kmetiji. Ali obstaja za delo na kmetiji usposobljen kader in ali ga je dovolj, je vprašanje, ki si ga je ob morebitnem uvajanju socialne delovne pomoči na kmetijah nujno zastaviti.

Delo na kmetiji in v kmetijski proizvodnji je po navadi zasnovano široko, v skladu z vsemi naravnimi in družbenimi dejavniki. Zato ne moremo mimo dejstva, da so za to delo potrebni določeno znanje in strokovna usposobljenost ter seveda delovne izkušnje in primeren pristop. Trenutno v Sloveniji to področje ni urejeno enotno in tako, da bi omogočalo takojšen začetek uvajanja socialne delovne pomoči na kmetijah. Ne glede na to pa vemo, da obstaja veliko izobraževalnih poklicnih in srednješolskih programov različnih smeri, ki vsako leto sprejemajo nove dijake, od katerih jih večina izobraževanje tudi zaključijo. Kako pridobljeno znanje unovčijo, je seveda odvisno od vsakega posameznika. Ena izmed možnosti za tovrstno delo je tudi pridobitev nacionalne poklicne kvalifikacije, ki predstavlja nov pristop v razvoju poklicnih standardov. Znanja, pridobljena z nacionalno poklicno kvalifikacijo, »pomenijo zmožnost uporabe znanja v konkretnih delovnih ali življenjskih situacijah« (Svetlik 2013, 8). Na področju kmetijstva so se tako poleg šolskih izobraževalnih programov uveljavili tudi dodatni poklicni standardi od III. do VI. ravni zahtevnosti. »Poklicni standard pomočnik/pomočnica kmetovalca/kmetovalke predstavlja temeljni standard«, ki se je ob prenovi izobraževalnih programov preoblikoval in tako vključuje še druge poklice standarde, med njimi tudi pomočnik oskrbnik/pomočnica oskrbnica (Poklicni standardi in nacionalne poklicne kvalifikacije 2000–2012 2013, 197). Temeljni standard, torej pomočnik/pomočnica kmetovalca/kmetovalke, kjer se kandidat oz. učence usposobi predvsem za delo na polju in za delo pri živini, pa »omogoča pridobitev poklicne kvalifikacije le preko izobraževalnega programa« (Nacionalna poklicna kvalifikacija 2016).

Predvsem tistim, ki se odločijo, da bodo svojo poklicno in življenjsko kariero nadaljevali na kmetijah, je treba zagotoviti spretnosti in ponuditi znanja, ki bodo uporabna tudi v primerih in potrebah po uvajanju socialne delovne pomoči na kmetijah. Mednje sodijo predvsem posebna znanja s področja kmetijstva in kmetijske proizvodnje, skrbstva in nega, komunikacijske spretnosti in osnove socialnih veščin. Ob tem je pomembno vedeti, da nova znanja nastajajo tudi pod vplivom informacijskih tehnologij ne le v izobraževalnih institucijah, ampak tudi v »najrazličnejših drugih delovnih in življenjskih okoljih« (Svetlik 2013, 8). Tega dejstva gotovo ne moremo spregledati tudi na kmetijah, kjer se znanje lahko uspešno prenaša in uporablja. Seveda pa znanje in izkušnje niso dovolj, če ob tem ne moremo zagotoviti ustrezne družbene pomoči in podpore, temelječe na ustrezni in uporabni zakonski ureditvi tega področja. Mladi želijo varnost, kar sta tudi njihova pravica in pogoj, da lahko ustvarjajo in si tako zagotovijo varno prihodnost. Sistem, ki bi bil varen in odgovoren, bi pripomogel k ustvarjanju dragocenih dodatnih zaposlitev.

Druga možnost nudenja delovne in socialne delovne pomoči so seveda sosedge – kmetje in nekateri prijatelji in sorodniki, ki tudi sicer že zdaj priskočijo na pomoč, ko je potrebno, vendar tega ne počnejo uradno, preko pravno urejenih postopkov, ampak predvsem iz človeških nagibov, saj s tem pomagajo najbližjim. Zato tudi v največji meri poznajo okolje, kjer se delo opravlja, in tudi delo. Imajo zaupanje okolice, seveda pa za to delo večinoma niso plačani. Tovrstna pomoč pa postaja vse redkejša, saj redne zaposlitve drugod in z njimi povezane obveznosti ne omogočajo več toliko prostega časa, ki bi ga sicer namenili za pomoč na kmetiji.

V Sloveniji pa vendarle obstaja ena izmed že uveljavljenih oblik delovne pomoči na kmetijah, to je t. i. medsosedska pomoč, ki je v Sloveniji dokaj dobro organizirana, in sicer v obliki strojnih krožkov.

Prvi strojni krožki so bili v Sloveniji ustanovljeni v letu 1994. Informacije o strojnih krožkih so bile prisotne že od leta 1980, do dejanskega širjenja informacij do kmetov pa je prišlo po letu 1992, ko je področje strojnih krožkov intenzivno začela urejati Kmetijska svetovalna služba. Poskrbela je tudi za ureditev pravnih osnov za delovanje (davčna, pravno-organizacijska ureditev, sofinanciranje).

Zaradi dobre sprejetosti tovrstne oblike pomoči je bila leta 1996 ustanovljena Zveza strojnih krožkov Slovenije z namenom zastopanja, predvsem pa oskrbe strojnih krožkov s potrebnimi materiali, učinkovitejšega opravljanja skupnih nalog in izboljševanja delovanja strojnih krožkov ter povečanja varnosti pri uporabi kmetijske tehnike (Dolenšek in Jerič 1997, 29–34).

V 38 strojnih krožkih, ki pokrivajo celo Slovenijo, je bilo konec leta 2014 vključenih 6.277 kmetij. Strojni krožki so prostovoljna združenja kmetov, organizirana na društveni osnovi, ki skrbijo za posredovanje storitev s kmetijsko tehniko. Strojni krožki so torej oblika uporabe strojev in delovne sile med kmetijami, ki temelji na medsebojni sosedski pomoči. Gre torej za organizirano obliko medsosedske pomoči in prostovoljna združenja kmetov nekega dovolj velikega območja.

Ta organizirana oblika dela poteka tako, da člani krožka ponudijo proste zmogljivosti strojev, ki jih sicer uporabljajo na svojih kmetijah, drugim članom. Lastnik stroja s strojem opravi delo, za kar dobi plačilo po predhodno dogovorjenih cenah, s čimer se pokrijejo stroški uporabe strojev. Ob tem se posamezni člani specializirajo za posamezne storitve (oranje, košnja, žetev, gozdarske storitve ...), ki jih opravijo profesionalno, predvsem pa kakovostno in varno. Pri tem je treba poudariti, da pri nudenju storitev izkoriščajo dobre izkušnje in kakovostne lastnosti kmetijskih obrtnih storitev, predvsem pa pravilo ponudbe in povpraševanja. Nekateri sčasoma presežejo okvir strojnih krožkov in začnejo opravljati storitve kot dopolnilno ali drugo dejavnost. Vendar tudi za te člane strojni krožek lahko še naprej opravlja organizacijo storitev.

Koordinacijo v strojnem krožku (organizacijo storitev izvajalci in naročniki ter druga dela) opravlja vodja krožka, ki sčasoma, ko se v krožek vključi dovolj članov in člani dosežejo dovolj velik obseg opravljanja storitev, to delo lahko opravlja profesionalno.

5.1 Pravna oblika organiziranja in davčna ureditev opravljanja storitev

Strojni krožki so organizirani v skladu z Zakonom o društvih (ZDru-1) in v pravnem prometu, v skladu s tem zakonom, uporabljajo ime Združenje za medsosedsko

pomoč – strojni krožek. Člani so fizične osebe, nosilci ali člani kmetijskih gospodarstev, po zadnji spremembi ZDru-1 pa tudi pravne osebe. Strojni krožek tako skrbi za obveščanje in organizacijo opravljanja storitev, storitve pa v pravnem, davčnem in finančnem smislu potekajo neposredno med naročnikom in izvajalcem storitve. Opravljanje storitev med kmetijskimi gospodarstvi je po Zakonu o dohodnini (ZDoh-2) in pod pogoji veljavnega pravilnika oproščeno plačevanja dohodnine. Pogoje oprostitev podrobneje določa Pravilnik o pogojih za oprostitev plačila dohodnine od prejemkov iz medsosedske pomoči med kmetijskimi gospodarstvi v okviru strojnih krožkov. Ta pravilnik dovoljuje oprostitev za »opravljanje kmetijskih in gozdarskih storitev«, ne velja pa za druge primere storitev, kot je »opravljanje komunalnih storitev (zimsko služba) lokalnim skupnostim« (Pravilnik o pogojih za oprostitev plačila dohodnine od prejemkov iz medsosedske pomoči med kmetijskimi gospodarstvi v okviru strojnih krožkov 2006). Cene storitev se oblikujejo na trgu, ne smejo pa presegati cen, ki so določene v Katalogu stroškov kmetijske in gozdarske mehanizacije, ki ga potrdira ministra, pristojna za kmetijstvo in finance (Zveza združenj za medsosedsko pomoč – strojnih krožkov Slovenije 2008). »Oprostitev, ki jo lahko uveljavi izvajalec storitev (celotna kmetija), velja do višine 420 € na ha kmetijske zemlje (največ do 20 ha) in do višine 80 € na ha gozdne zemlje (največ do 30 ha) na leto« (Dolenšek 2015).

Storitve v strojnih krožkih opravljajo kmetje, ki imajo lastne kmetije in zato tudi izkušnje pri delu s stroji in potrebna znanja za posamezna opravila, ki so osnovni pogoj za nudenje pomoči. Pri ugotavljanju, ali obstaja dovolj kadrov za nudenje socialne delovne pomoči na kmetijah, in ob dejstvu, da srednje in poklicno ter visokošolsko izobraževanje zaključijo precej dijakov in študentov po vsej Sloveniji, lahko trdimo, da vsaj na tem področju kadri za nudenje socialne delovne pomoči obstajajo oz. jih je celo dovolj.

Seveda pa vemo, da delo na kmetiji ne pomeni le dela s stroji, ampak je potrebnih še veliko drugih spretnosti, ki pripomorejo k obstoju in razvoju kmetij. Pomembne so predvsem takrat, ko se potrebuje pomoč pri delih in opravilih, ki so nujna za celovito in kakovostno opravljeno delo na kmetiji.

Težko je trditi, da je vzrok zmanjševanja števila kmetij pomanjkanje ustreznih kadrov, ki bi znali in zmogli voditi kmetije razvojno in hkrati obdržati primarnost, ki jo kmetijam pripisujemo. Odprava sistemskih ovir in bolj prilagodljiv pristop k uvajanju sprememb pa bi gotovo pripomogla k pridobivanju novih in usmerjanju že obstoječih ustreznih kadrov na kmetijah. Strategija zagotavljanja strokovnega kadrovskega potenciala, namenjenega socialni in delovni pomoči na kmetijah, bi morala postati ena izmed prioritete kmetijske politike. S tem bi veliko lažje zastavili tudi sistem uvajanja socialne in delovne pomoči na kmetijah, hkrati pa »oblike vsakdanjega življenja postajajo vse bolj prožne in neopredeljene« (Černigoj Sadar in Kanjuo Mrčela 2015, 124). Pogosto je način razmišljanja ovira, ki onemogoča nove pristope. Zato je »enakopravno sodelovanje ozaveščenih socialnih partnerjev, ki skupaj oblikujejo strategije doseganja ciljev, nujno in potrebno« (Černigoj Sadar in Kanjuo Mrčela 2015, 136). S pristopi, ki bi ponudili jasne cilje in zahteve, bi lahko pridobili ne le ustrezne, ampak tudi dobre kadre, ki bi lahko socialno sliko kmetij marsikje dvignili na višjo raven z oblikovanjem novih, človeku prijaznih vrednot.

6 POTREBA PO UVELJAVLJANJU SOCIALNE DELOVNE POMOČI NA KMETIJAH

6.1 Metodologija

Da bi ugotovila stališča kmetov o problematiki uvajanja socialne delovne pomoči na kmetijah, sem podrobneje preučila rezultate študije, narejene v okviru EU projekta Leonardo da Vinci, v katerem je kot partner iz Slovenije sodelovala Kmetijsko-gozdarska zbornica Slovenije.

V okviru EU projekta Leonardo da Vinci, ki se je ukvarjal z usposabljanjem osebja za organizacijo in vodenje organiziranih oblik medsosedske pomoči med kmetijami (strojnih krožkov), je bila v Sloveniji v letu 2005 na širšem območju Celja izvedena pilotna raziskava o potrebnosti socialne delovne pomoči na kmetijah. Študijo sta izvedla v projektu sodelujoča partner iz Slovenije in partner iz Avstrije, ki se ukvarjata z vprašanji hribovskega kmetijstva. Študija je bila zasnovana na izvedbi neposrednih intervjujev s polodprtim vprašalnikom (priložen je v prilogi). Na osnovi slučajnostnega izbora je bilo vprašanih 55 kmetov in kmetic. Zaradi relativno majhnega obsega študije ima ta lahko le vzorčni pomen, a kljub temu kaže jasne trende. Z intervjujem je bilo raziskano, kolikšna je potreba po delovni pomoči na socialnem področju, na katerih področjih je primanjkljaj in kakšna bi bila primerna organiziranost socialne delovne pomoči v okviru strojnih krožkov za izboljšanje kakovosti življenja in socialne gotovosti v kmetijstvu.

V omenjeni raziskavi (Wiesinger in drugi 2005, 2) je bilo ugotovljeno, da:

- so slovenske kmetije relativno majhne;
- je sistem socialnega varstva za kmečko prebivalstvo relativno slabo razvit;
- je organizirana medsosedska pomoč v okviru strojnih krožkov še v začetni fazi razvoja;
- so socialne pomoči na podeželju, kot sta pomoč v gospodinjstvu in pomoč družinam, le izjemoma na razpolago.

V teh razmerah bi imela socialna delovna pomoč velik pomen za kmetijska gospodarstva in gospodinjstva pri nenadnem izpadu osrednjega nosilca dejavnosti na kmetiji, ki ga ni mogoče nadomestiti z delovnimi močmi na kmetiji.

Izvedena analiza potreb po socialni delovni pomoči je dala vrsto zanimivih rezultatov.

6.2 Povzetek rezultatov in glavni poudarki študije

Raziskava, ki vsebuje podatke o kmetijskem gospodarstvu in anketiranih osebah, se osredotoča še na:

- socialno pomoč na drugih kmetijskih gospodarstvih in
- uveljavljanje oz. uporabo socialne pomoči na kmetijskih gospodarstvih.

6.2.1 Socialna pomoč na drugih kmetijskih gospodarstvih

Pri obravnavi teme socialna pomoč na drugih kmetijskih gospodarstvih je bil namen raziskave ugotoviti:

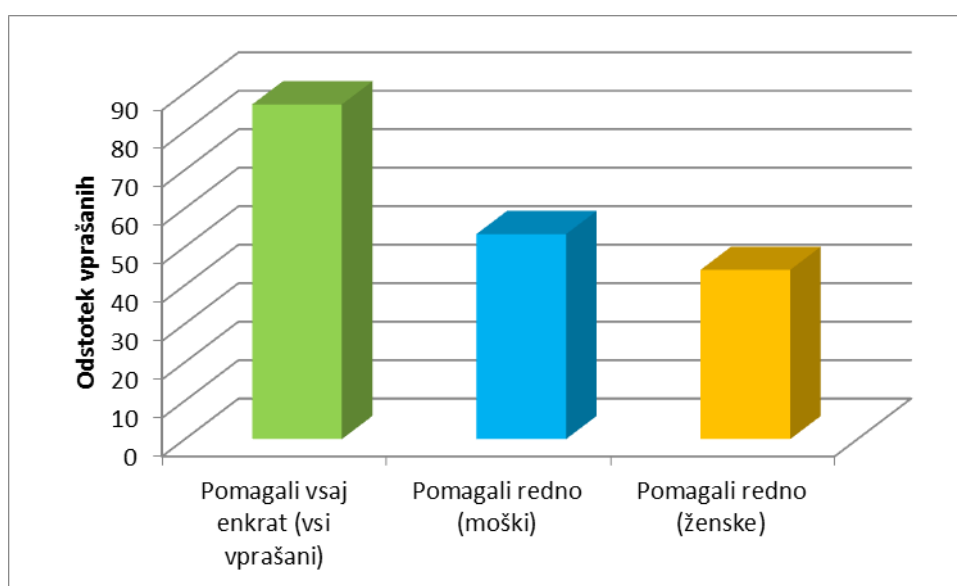
- pripravljenost za pomoč v socialnih stiskah,
- vrste opravljenega dela v smislu socialne pomoči,
- kdo so bili poleg anketiranca še morebitni pomočniki v primerih nujne pomoči,
- kateri so najpogostejši vzroki, da ljudje pomagajo manj,
- kdo bi lahko opravljal socialno delovno pomoč,
- razloge, zakaj nekdo nikoli ne bi bil pomočnik v smislu socialne delovne pomoči, in
- ali bi za izvajanje socialne delovne pomoči potrebovali izobraževanje.

Pripravljenost za pomoč v socialnih stiskah

Ob analizi rezultatov raziskave se je pokazalo, da je pripravljenost za pomoč v socialnih stiskah sosedov na slovenskih kmetijah zelo velika (graf 6.1). Več kot 87 % vseh vprašanih je že vsaj enkrat pomagalo v primeru stiske na drugih kmetijah, skoraj polovica (49,1 %) jih je pomagala tudi redno. Tisti, ki so že kdaj potrebovali

pomoč, so bolj pripravljeni nuditi pomoč drugim kot tisti, ki sami pomoči še niso potrebovali. Moški so v 53,3% redno pomagali pogosteje kot ženske, pri katerih je odstotek redne pomoči 44%. Posebej velika pripravljenost je nudenje pomoči v primeru nesreče ali smrti. To je verjetno povezano z dejstvom, da v Sloveniji ne obstajajo dopolnilne institucije, kot npr. v Avstriji (družina, pomoč na domu, itd.) in da so zato kmetje ob takih dogodkih bolj odvisni od sosedске pomoči. V primerih materinstva in bolezni, ženske pomagajo pogosteje, kar je najbrž povezano z vlogo spolov.

Graf 6.1: Pripravljenost za pomoč v socialnih stiskah

Vir: Wiesinger in drugi (2005, 5).

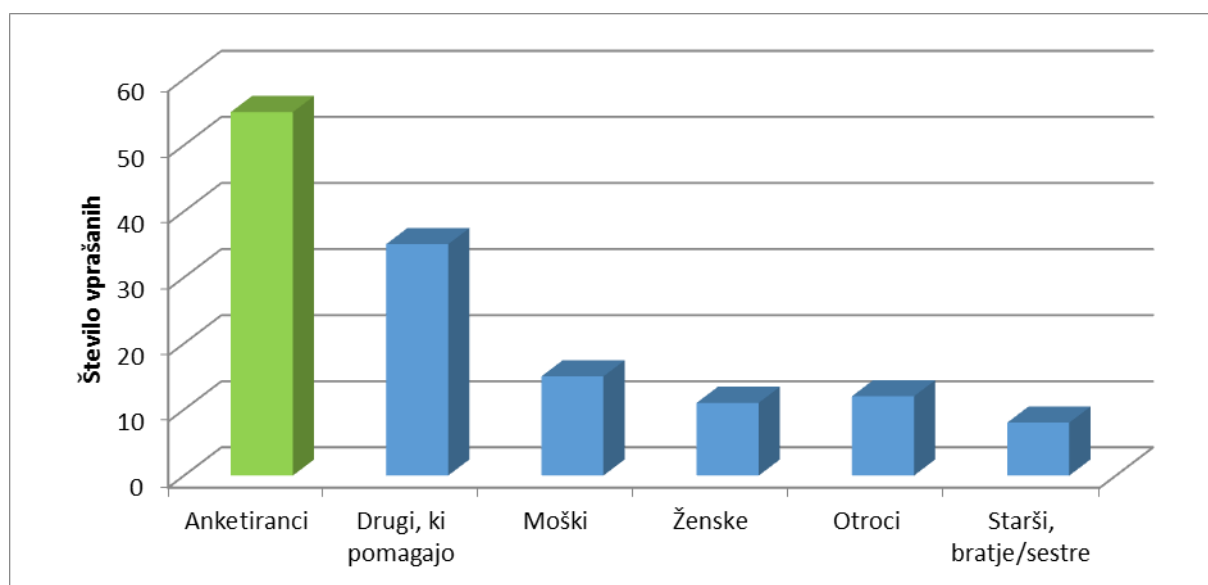
Vrsta opravljenega dela v smislu pomoči

Pri vrsti opravljenega dela v smislu socialne pomoči se kaže izrazita spolna delitev vlog. Tako ženske opravijo večino gospodinjskih del in delo na vrtu. Pri pomoči v mlečni proizvodnji (molža ...) je delež žensk dvakrat večji kot moških. Moški opravljajo predvsem delo s kmetijsko mehanizacijo in opremo ter pomoč pri gradnji stavb in oskrbi živali. Delež moških, ki bi opravljali gospodinjska opravila, je izredno majhen.

Pomoč drugih članov kmetije

Presenetljivi so rezultati pri vprašanju, ali so poleg anketiranca v primeru stiske vsaj enkrat pomagali tudi drugi člani kmetije (graf 6.2). 35 od 55 vprašanih je odgovorilo, da tudi drugi člani kmetije nudijo pomoč. V 18,1 % celo več kot eden. Tako so v 15 primerih nudili pomoč moški, v 11 primerih ženske, v 12 primerih otroci in v 8 primerih starši, bratje in sestre. To so zelo visoke vrednosti, ki poudarjajo pomen socialne in vzajemne družinske in sosedske pomoči na kmetiji.

Graf 6.2: Pomoč drugih članov kmetije

Vir: Wiesinger in drugi (2005, 9).

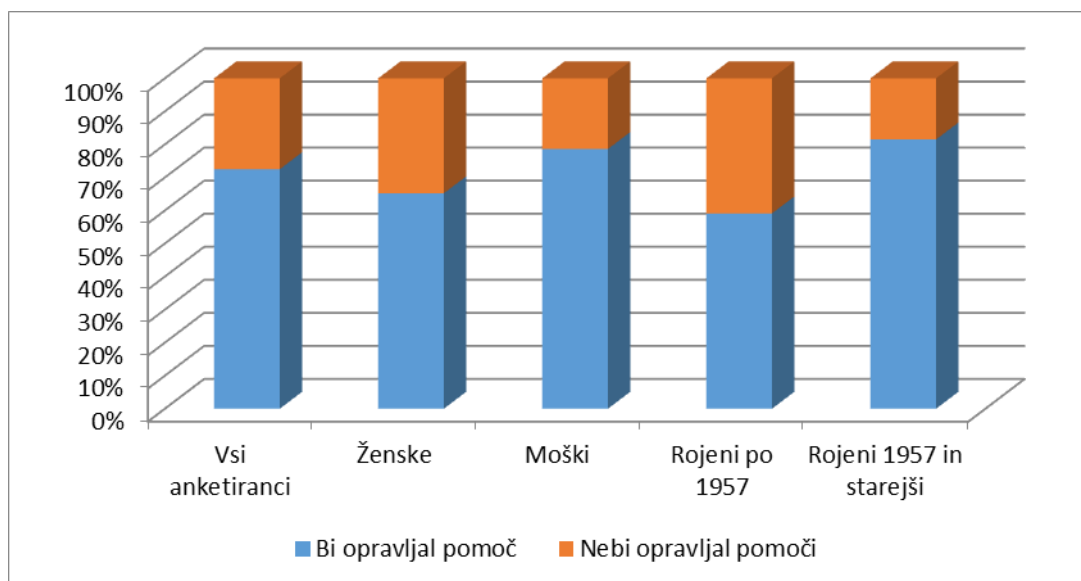
Razlogi, zakaj ljudje pomagajo manj

Najpogostejši razlog, da ljudje ne pomagajo več drugim, je v pomanjkanju časa, saj jim zaradi obilice svojega dela zmanjka časa za delo drugod. Ta razlog je pogostejši pri ženskah kot pri moških. Tako četrtnina vprašanih žensk zaradi pomanjkanja časa in preobilice dela na svoji kmetiji ne more več pomagati drugim. Le pri 10 % vprašanih je vzrok v zmanjšanem zanimanju za pomoč. To kaže tudi na veliko obremenitev žensk.

Kdo bi lahko opravljal socialno delovno pomoč

Med vsemi vprašanimi si jih 72,5 % lahko predstavlja, da bi pod določenimi okoliščinami opravljali socialno delovno pomoč, 27,5 % pa si tega ne more predstavljati. Ljudje v starejši starostni skupini (rojeni leta 1957 in starejši) so veliko bolj pripravljeni pomagati kot ljudje v mlajši starostni skupini. Razlogi za to so lahko stresnost takega poklica, vzrok za manjšo pripravljenost za medsebojno pomoč pa so lahko tudi drugačne vrednote ali večji individualizem. Poleg tega so bili moški bolj pripravljeni pomagati kot ženske, kar se ujema z ugotovitvijo, da so ženske preobremenjene. Primeri morebitne nujne pomoči bodo tako očitno tudi v prihodnje omejeni zgolj na izredne primere in pomoč sorodnikov in prijateljev, kot tudi sosedov. Približno polovica vprašanih pa pričakuje, da bo v prihodnosti vsaj enkrat potrebovala pomoč. Kariera in možnosti zaslužka pa so pri nudenju socialne delovne pomoči nepomemben dejavnik (graf 6.3).

Graf 6.3: Potencialni delovni pomočniki

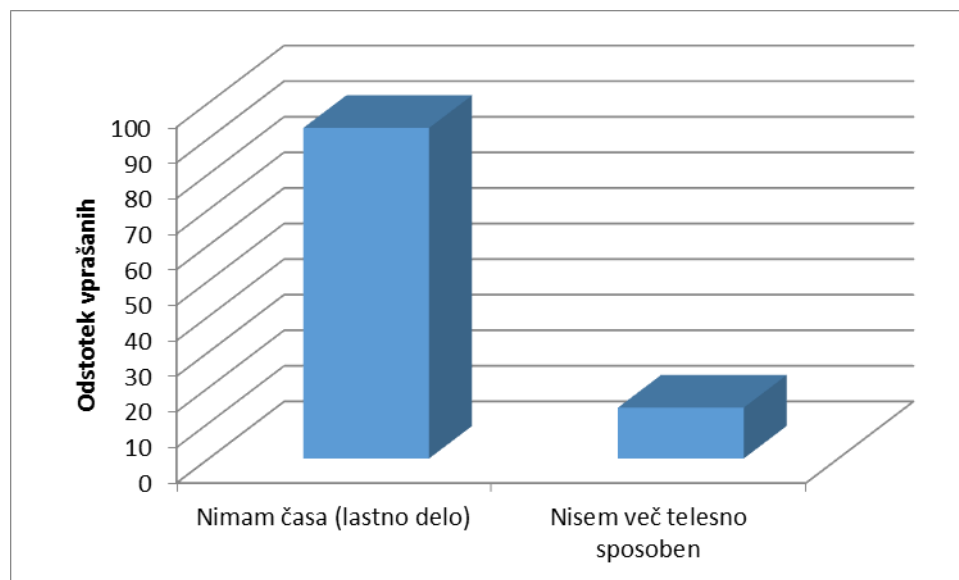
Vir: Wiesinger in drugi (2005, 10).

Razlogi, zakaj nikoli ne bi postali delovni pomočniki

Med razlogi, zakaj nikoli ne bi postali delovni pomočniki (graf 6.4), je v 92,9 % naveden razlog, da nikoli ne bodo imeli časa oz. imajo preveč lastnega dela, 14,3 % pa jih je izjavilo, da telesno temu ne bi bili kos. Do ostalih razlogov, ki so navedeni v

vprašalniku (bi bilo zame preveč stresno ali ne bi bil/a duševno dorasel/a, ker si mora vsak sam pomagati, ker se nočem ukvarjati s problemi drugih, ker se moja družina s tem ne strinja ali drugo), pa se anketiranci niso opredelili.

Graf 6.4: Razlogi, zakaj vprašani ne bi postali delovni pomočniki

Vir: Wiesinger in drugi (2005, 10).

Izobraževanje, potrebno za izvajanje socialne delovne pomoči

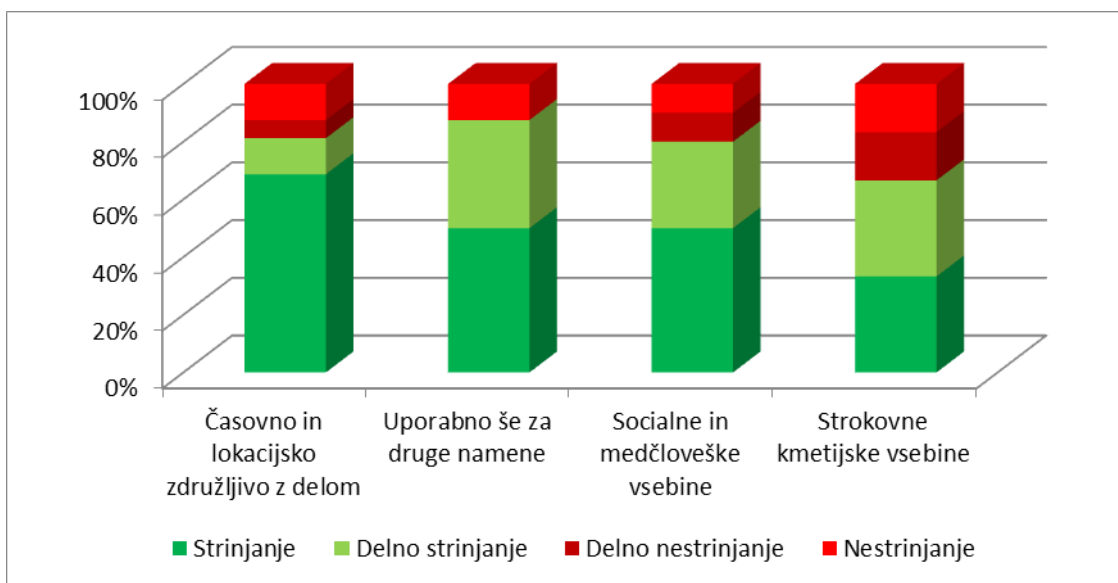
Ob vprašanju, ali bi za izvajanje socialne delovne pomoči potrebovali izobraževanje, si malo več kot polovica vprašanih predstavlja, da bi se lahko udeležili ustreznega izobraževanja za izvajanje socialne delovne pomoči. Več interesa za izobraževanja so pokazali anketiranci z višjo šolsko izobrazbo in tisti, ki jim je kmetovanje glavni poklic. Anketiranci so se odločili za tri kategorije izobraževanj, in sicer da bi morali izobraževalni tečaji biti časovno in lokacijsko združljivi z njihovim delom, morali bi biti uporabni tudi za kaj drugega kot zgolj za opravljanje socialne delovne pomoči, in ker gre za delo z ljudmi, bi morala biti posebna pozornost namenjena socialnim in medčloveškim vsebinam programa. Možnost, da bi glavni poudarek pri izobraževanju moral biti v posredovanju strokovnih kmetijskih vsebin, je dobila manj podpore.

Tisti, ki se niso opredelili za izobraževanje v smislu strokovnih kmetijskih vsebin, vidijo potrebo po izmenjavi znanja na področju socialno delovne pomoči, s čimer bi nadomestili pomanjkanje znanja na tem področju.

V skupini žensk, ki živijo na kmetijah z večjimi gospodinjstvi, in med tistimi, ki so že vsaj enkrat potrebovali socialno delovno pomoč, ni nikogar, ki bi trdil, da socialna delovna pomoč nima posebnega pomena.

Menijo, da bi izobraževanje moralo biti prilagojeno delu na kmetiji, vsebine bi morale biti uporabne tudi za druge kmetije, kjer bi izvajali pomoč (graf 6.5).

Graf 6.5: Izobraževanje, potrebno za izvajanje socialne delovne pomoči

Vir: Wiesinger in drugi (2005, 10).

6.2.2 Uveljavljanje oziroma uporaba socialne pomoči

Pri obravnavi teme uveljavljanje oziroma uporaba socialne pomoči je bil namen raziskave ugotoviti:

- ali so vprašani že kdaj koristili pomoč v primeru socialne stiske in v katerih primerih;
- kdo je opravljal pomoč v posameznih primerih;
- za katere dejavnosti so uveljavljali pomoč;
- kako je bila socialna pomoč financirana;
- kdaj bi koristili socialno delovno pomoč znotraj strojnega krožka;
- kako pomembna je socialna delovna pomoč za družino;
- kakšna je razlika med izpadom moške in ženske delovne sile;

- kakšen je odnos do tujcev kot delovne moči;
- poudarki socialne delovne pomoči;
- za katera področja bi morala biti socialna delovna pomoč na voljo;
- ali je pomočnik v smislu socialne delovne pomoči kot vsak drug poklic in kakšen ugled naj bi užival;
- kako bi bila najbolje posredovana in usklajevana uporaba socialne delovne pomoči;
- zaupanje izvajalcem socialne delovne pomoči;
- pomen ženskega dela v zvezi s socialno delovno pomočjo na kmetiji.

Izkušnje s koriščenjem delovne pomoči v primerih socialnih stisk

Vprašani so se s koriščenjem t. i. socialne delovne pomoči v primeru stiske na svoji kmetiji že srečali (graf 6.6). Skoraj polovica vprašanih (41,8 %) je na svoji kmetiji že kdaj potrebovala pomoč v primeru socialne stiske, 58,2 % pa še nikoli. To je razmeroma visok odstotek, če upoštevamo, da so bili anketiranci izbrani v naključnem vzorcu. Glavni vzrok za nekoriščenje take pomoči v primeru potrebe je, da take pomoči ni na voljo in da v okolici ni na voljo ustreznih ljudi, ki bi tako pomoč izvajali.

Povprečno je pomoč trajala 9,1 dneva. Več kot polovica kmetij je pomoč uporabljala večkrat. Pomoč so največkrat najemali tudi zaradi dopusta in oddiha, a tu je bilo trajanje razmeroma kratko. Na drugem mestu po pogostnosti so pomoči v primeru bolezni in nesreč, te pa so trajale znatno dlje. Najdaljše so bile v primeru smrti. Pogosteje se najema pomoč, če na kmetiji za delo izpade moška delovna sila kot ženska. Ženske tudi pogosteje prevzamejo moška dela kot obratno.

Graf 6.6: Koriščenje delovne pomoči v primerih socialnih stisk

Vir: Wiesinger in drugi (2005, 10).

Posamezniki, ki običajno izvajajo socialno delovno pomoč

V večini primerov so pomoč izvajali drugi ljudje in sorodniki, ki ne živijo na kmetijah (84,4 %) ali sosedje (34,3 %). Organizirane socialne pomoči v okviru strojnih krožkov ali drugih socialnih organizacijah v Sloveniji praktično ni. Prav tako ni finančnih podpor socialnih služb ali zdravstvenega zavarovanja. Profesionalno (tržno) izvajanje je zato drago in tako nezanimivo, čeprav potrebe po pomoči obstajajo.

Dejavnosti, za katere se koristi socialna delovna pomoč

Uporaba in koriščenje pomoči v gospodinjstvu ali na vrtu sta znatno manj pogosta od uporabe v kmetijski proizvodnji. V prvem primeru je pomoč za različna dela (npr. čiščenje, kuhanje, delo na vrtu itn.) koristilo od 4,3 do 21,7 % vprašanih, v drugem primeru pa od 4,3 do 100 % vprašanih. V kmetijski proizvodnji so najpogostejši primeri pomoči pri spravilu pridelkov (100 % vprašanih), ki je običajno sezonskega značaja, sledita pa oskrba živine (52,2 % vprašanih) in molža krav (47,8 % vprašanih).

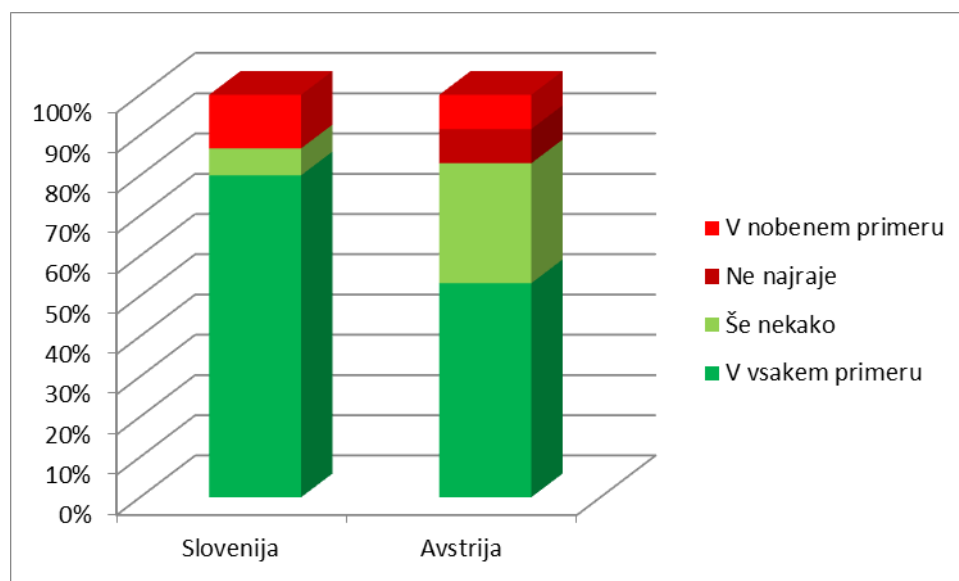
Financiranje socialne delovne pomoči

Financiranje socialne delovne pomoči je osrednji dejavnik pri uveljavljanju in izvajanju socialne delovne pomoči. Kljub temu pa je pripravljenost prispevati v smislu pomoči velika (graf 6.7).

80 % vprašanih je izjavilo, da bi si v vsakem primeru financirali pomoč brez podpore oz. subvencij, 13,3 % pa jih je izjavilo, da tega ne bi storili v nobenem primeru. Tako je delež samofinanciranja v Sloveniji bistveno višji, kot je bil v letu 1995 v Avstriji, kjer je bil ta delež 53,2 %. To pa je tudi slovenska realnost, saj v Sloveniji take subvencije še vedno ne obstajajo.

Večina vprašanih je menila, da bi moralo za učinkovito socialno delovno pomoč finančno podporo izvajati socialno oz. zdravstveno zavarovanje. Prav tako so menili, da bi morali za izvajalce pomoči obstajati posebni izobraževalni programi. Finančna pomoč, povezana z družbenimi prizadevanji za socialno delovno pomoč, v Sloveniji ne obstaja. Več kot 80 % socialne delovne pomoči se izvaja brezplačno ali kot plačilo v naturalijah, se pravi v obliki pridelkov, surovin za kurjavo ipd. Primeri, v katerih so kmetje plačani za delovno pomoč, so redki, izvzamemo morda lahko strojne krožke, kjer je plačilo tovrstnih uslug – del s strojno opremo – zakonsko opredeljeno.

Graf 6.7: Lastno financiranje socialne delovne pomoči

Vir: Wiesinger in drugi (2005, 10).

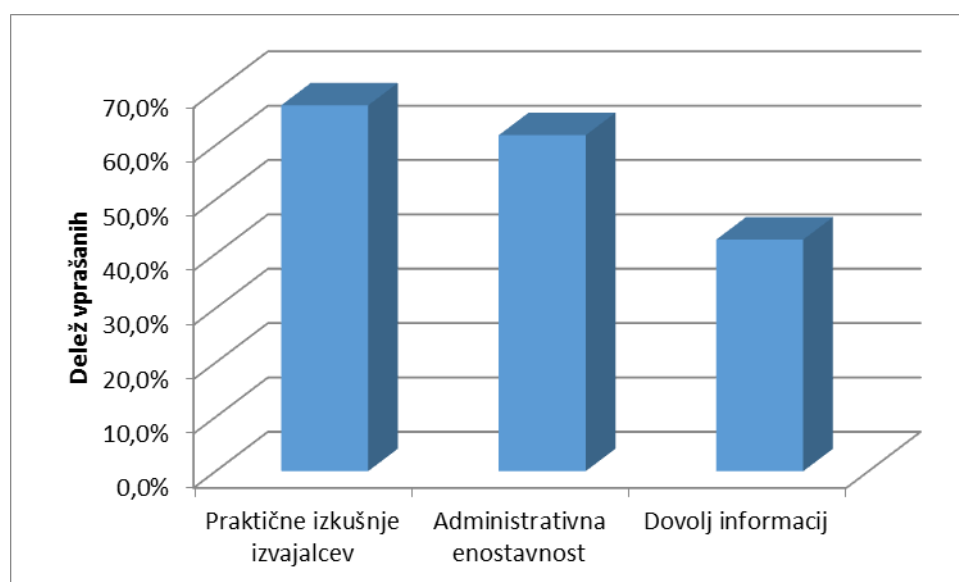
To nakazuje na pomanjkanje interesa širše družbene skupnosti glede uvajanja socialne delovne pomoči na kmetijah, čemur lahko pripišemo tudi vse težje gospodarske razmere na kmetijah.

Koriščenje socialne delovne pomoči znotraj strojnega krožka

Da bi se odločili za koriščenje socialne delovne pomoči znotraj strojnega krožka, vprašani ocenjujejo, da morajo izvajalci pomoči v prvi vrsti imeti dovolj praktičnih izkušenj (67,3 %), da mora biti pomoč administrativno preprosta (61,8 %) in da mora biti na voljo dovolj informacij o možnostih za pomoč (42,6 %) (graf 6.8).

Mlajši kmetje bi želeli bistveno bolj profesionalno izvajanje socialne delovne pomoči znotraj strojnih krožkov. Moški in anketiranci z višjo stopnjo izobrazbe, člani številčnejših gospodinjstev in tisti, ki še niso bili deležni tovrstne pomoči, prav tako kažejo povečano zanimanje za socialno delovno pomoč. Okoli 80 % vprašanih je menilo, da bi bilo zelo pozitivno, če bi se socialna delovna pomoč usklajevala centralno preko strojnih krožkov.

Graf 6.8: Predpostavke za koriščenje socialne delovne pomoči znotraj strojnega krožka

Vir: Wiesinger in drugi (2005, 10).

Pomen socialne delovne pomoči za družino

Izvajanje socialne delovne pomoči vprašani ocenjujejo kot nemoteče za družinsko življenje, po drugi strani pa jo večinoma ocenjujejo tudi kot faktor, ki ne izboljšuje družinskega življenja.

V splošnem po mnenju vprašanih vpogled v gospodarsko in socialno stanje kmetije in družine ne predstavlja velike težave, vprašani pa pri izvajanju pomoči večinoma vidijo težave pri ravnanju s stroji in živalmi.

Pri pomenu, ki ga dajejo izvajanju socialne delovne pomoči, se izkaže, da le 20 % vprašanih meni, da pomoč sosedov še vedno zadošča in da organizirane socialne pomoči ne potrebujejo, kar nekako kaže na potrebo po organizirani socialni delovni pomoči.

Zahteve, pomembne za izvajanje socialne delovne pomoči

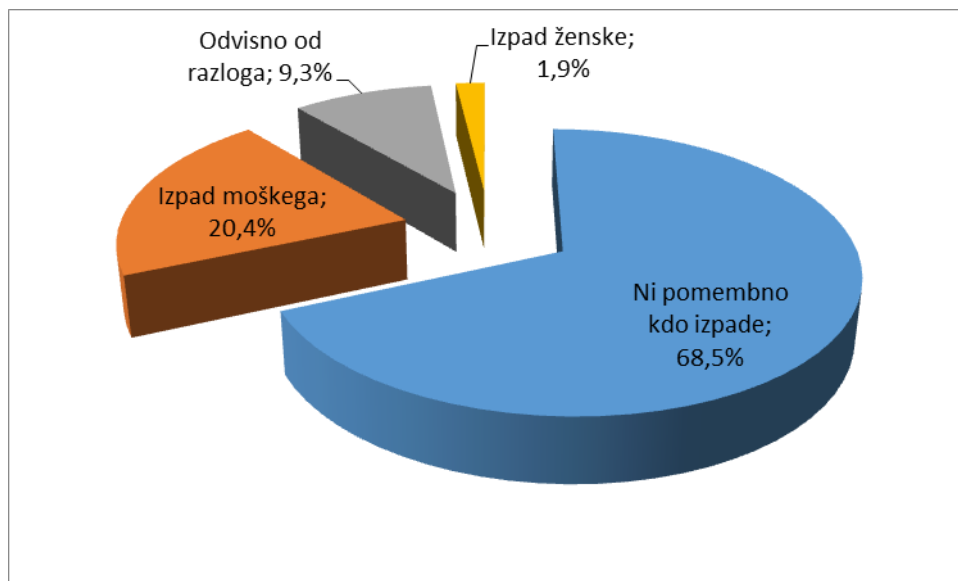
Izvajalci socialne delovne pomoči naj bi v prvi vrsti imeli veselje do dela, ki ga opravljajo. Naslednji pomemben kriterij je samostojnost pri delu, sledi tehnično znanje o strojih in napravah. Ekonomsko znanje, občutek za živali, odnos do otrok, telesne zmogljivosti so vprašani ocenjevali enakovredno in tem kriterijem niso namenili posebnega poudarka, čeprav so to kriteriji, ki so pomembni pri izvajanju socialne delovne pomoči. Razlog, da vprašani tem kriterijem ne namenjajo toliko pozornosti, bi lahko bil tudi pokazatelj neustreznega usposabljanja, lahko pa bi bil povezan tudi z zgodovinskimi in kulturnimi dejavniki.

Razlikovanje med izpadom moške in ženske delovne sile

O pomenu in vlogi ženskega dela v družbi je veliko napisanega, mnenja in rezultati različnih raziskav pa se nagibajo k temu, da je žensko delo še vedno podcenjeno. Diferenciacija med spoloma glede izvajanja socialne delovne pomoči na kmetijah je prav gotovo tesno povezana z razumevanjem vloge in odgovornosti med moškim in žensko na kmetiji in v gospodinjstvu. Pri vprašanju, ali obstaja razlika, kdaj uporabiti

delovno pomoč na kmetiji, ob izpadu dela ženske ali ob izpadu dela moškega (graf 6.9), je bilo 68,5 % vprašanih mnenja, da ni razlike, ali pride do izpada dela, ki ga opravlja moški ali ženska. Da je pomoč primernejša, če pride do izpada moške delovne sile, je menilo 20,4 % vprašanih, 9,3 % pa jih je menilo, da je to odvisno od določenih razlogov. 1,9 % vprašanih jih je bilo mnenja, da je pomoč primernejša, kadar pride do izpada ženskega dela.

Graf 6.9: Razlika med izpadom moške in ženske delovne sile

Vir: Wiesinger in drugi (2005, 10).

Odnos do tujcev kot enega izmed mogočih virov socialne delovne moči

Ob vse pogostejših migracijah prihaja v Slovenijo veliko ljudi iz drugih držav. Tudi ti bi lahko pomagali zapolniti primanjkljaje delovnih moči na kmetijah, seveda pod enakimi pogoji kot domača delovna sila. Ob tem vprašani niso imeli bistvenih pomislekov, saj so njihovi odgovori pokazali, da osebe iz sosedstva zbudajo pri vprašanih precejšnje zaupanje.

Pozitivni razlogi, ki so jih za uporabo tuje delovne sile navedli vprašani, so:

- bistvenega pomena je kakovost dela in ne državljanstvo,
- domačini niso zainteresirani za delo v kmetijstvu,
- delo je nujno opraviti in tujci so dobri delavci,

- v času delovnih konic ni slovenskih delavcev.

Kot nevtralne so se izkazale naslednje ocene:

- bistvena je kakovost dela,
- vsak, ki dela, je lahko dober pomočnik,
- pomembno je, da so delavci dobri in učinkoviti,
- ni nobenih težav, delajo enako dobro kot Slovenci,
- tudi tujci so dobri delavci,
- državljanstvo me ne moti,
- se hitro prilagodijo,
- doslej ni izkušenj.

Negativna ocena je utemeljena takole:

- stik z lokalnim prebivalstvom je lažji,
- obstaja dovolj lokalnih delavcev, ki naj najprej dobijo službo,
- obstaja veliko lokalnih delavcev, ki so pripravljeni delati, vendar jih je treba dobro plačati,
- obstaja veliko domačinov, vendar jih je treba ustrezno plačati,
- večje zaupanje v domačine.

V kategoriji zelo negativno pa sta bili utemeljitvi naslednji:

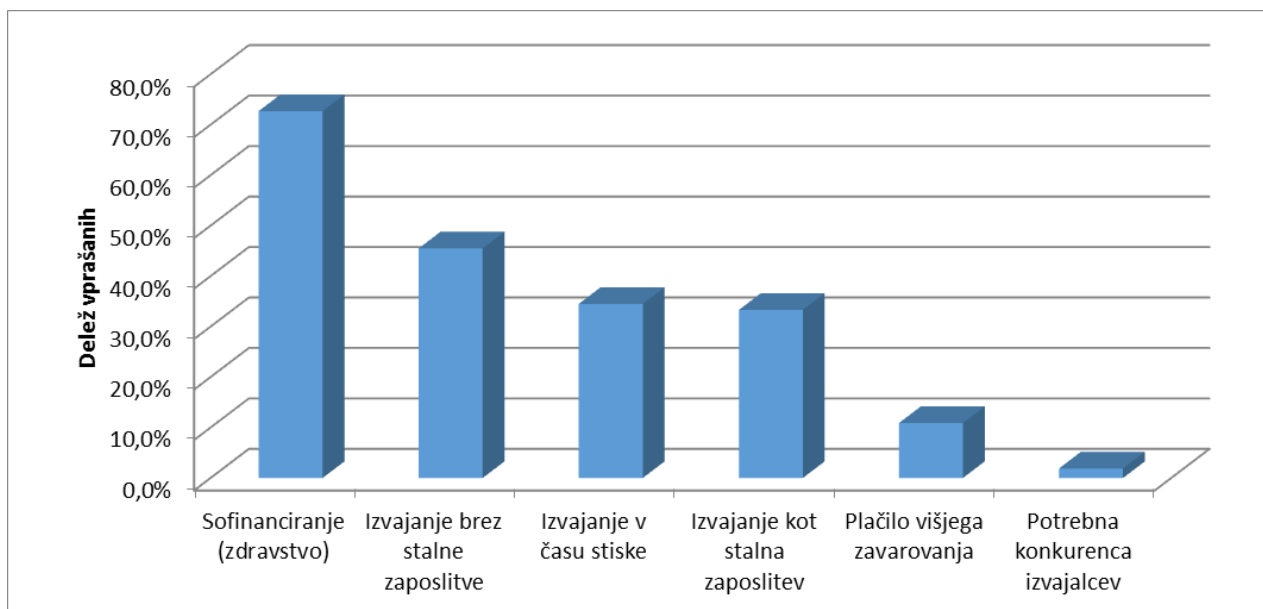
- nimam zaupanja, imam predsodke,
- dovolj je domačih delavcev.

Poudarki socialne delovne pomoči

Pri področjih, ki jim v okviru izvajanja socialne delovne pomoči vprašani namenjajo največ pozornosti, se je izkazalo, da večina vprašanih (72,7 %) meni, da bi moralo socialno delovno pomoč sofinancirati zdravstveno oz. socialno zavarovanje. S 45,5 % jim sledijo tisti, ki menijo, da bi socialno delovno pomoč lahko izvajali posamezniki brez stalne zaposlitve in plačila po kolektivni pogodbi, vendar bi pomočnike najeli le za krajši čas in jih plačali na uro.

Vprašani (34,5 %) tudi menijo, da nima smisla, da bi bila socialna delovna pomoč predvsem dolgoročno načrtovana, npr. dopust, ampak naj bo omejena na stisko (nenadne dogodke, kot so smrt, nesreče ...). Da bi morala biti socialna delovna pomoč na voljo kot stalna zaposlitev (npr. pri strojnem krožku) s plačilom po kolektivni pogodbi za pomočnike, najem tudi za daljša obdobja, a s tem tudi večjimi stroški za kmetije, meni 33,3 % vprašanih. Da bi bili za socialno pomoč pripravljeni plačati tudi višje zavarovanje, meni 10,9 % vprašanih, da je potrebno več konkurence zasebnih podjetij, ki bi take storitve nudila poleg strojnih krožkov, pa meni le 1,9 % vprašanih (graf 6.10).

Graf 6.10: Poudarki socialne delovne pomoči

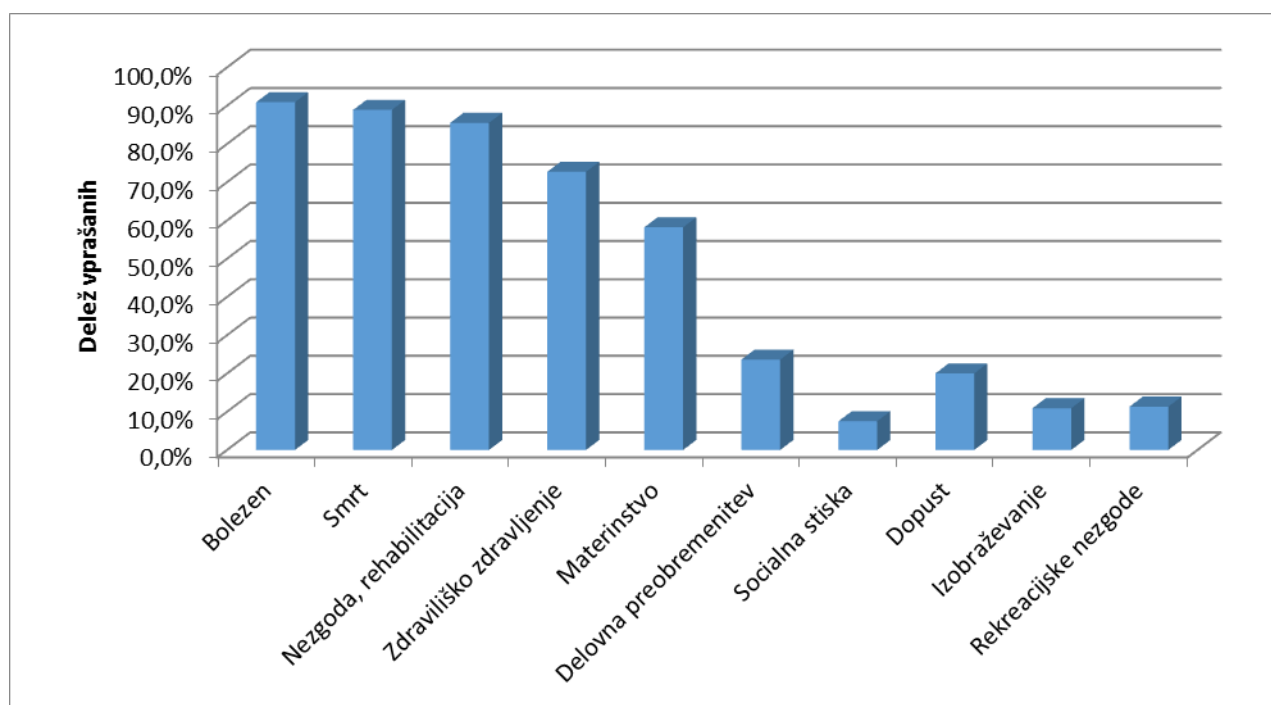
Vir: Wiesinger in drugi (2005, 10).

Področja, za katera bi morala biti socialna delovna pomoč na voljo, so vprašani razdelili takole (graf 6.11):

- kot najpomembnejšo ocenjujejo nudenje socialne delovne pomoči v primeru bolezni (90,9 %),
- temu sledijo primeri smrti (88,9 %),
- nezgoda pri delu, poklicna bolezen, rehabilitacija (85,5 %),
- zdraviliško zdravljenje (72,7 %),
- materinstvo (58,2 %),
- delovna preobremenitev (23,6 %),

- psihološko ali socialno pogojena usoda družine (7,5 %),
- dopust (20 %), nadaljnje izobraževanje (10,9 %), rekreacijske nezgode (11,3 %),
- kot najmanj pomembne pa ocenjujejo proste dneve, obiske, gledališče ...

Graf 6.11: Področja na voljo za socialno pomoč

Vir: Wiesinger in drugi (2005, 10).

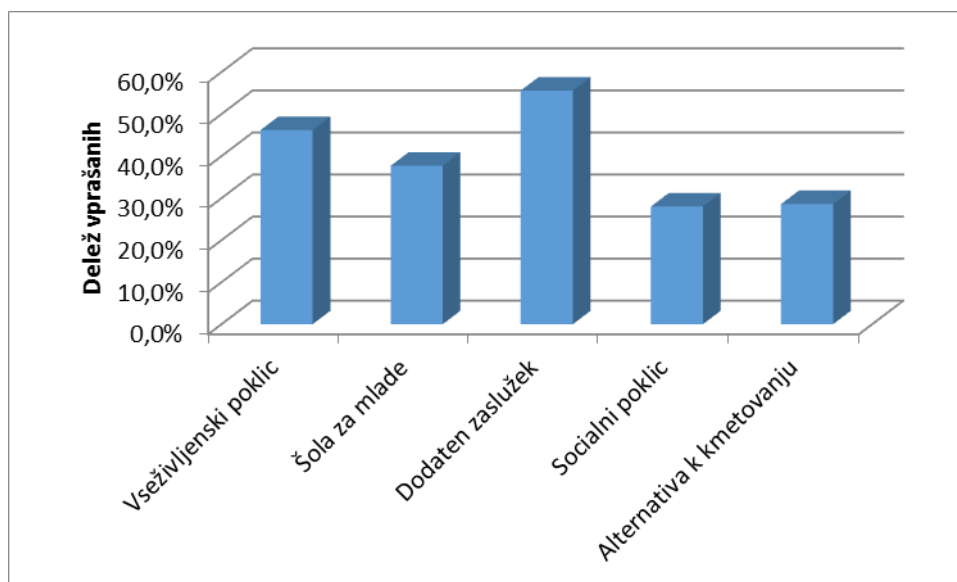
Ugled pomočnika, ki izvaja socialno delovno pomoč

Koliko je kadrovski potencial za izvajanje socialne delovne pomoči povezan z ugledom, ki ga prinaša delo v okviru socialne delovne pomoči, in kakšen ugled naj bi, gledano na splošno, užival pomočnik v občini, družbi, med kmetovalci in nekmetovalci, so vprašani odgovorili sledeče. Zelo pozitiven ugled bi pomočnik, izvajalec socialne delovne pomoči, užival med kmetovalci (31,5 %), v občini bivanja 15,4 %, v družbi 9,6 % in med nekmetovalci 5,7 %.

Da je poklic pomočnika v primeru socialne ali gospodarske delovne pomoči v splošnem poklic kot vsak drug, perspektiva za vse življenje, meni 46,2 % vprašanih, da je dobra šola za mlade, ki želijo za nekaj časa proč od hiše in si lahko nabirajo

nove izkušnje, meni 37,7 %, možnost za gospodarja ali gospodarico za dodaten zaslužek, ko nima dela, meni 55,6 % vprašanih, da gre za socialni poklic, meni 28 % vprašanih, in da je lahko alternativa za izvenkmetijsko delovno mesto, meni 28,6 % vprašanih (graf 6.12).

Graf 6.12: Ugled pomočnika, ki izvaja socialno pomoč

Vir: Wiesinger in drugi (2005, 10).

Posredovanje in usklajevana uporaba socialne delovne pomoči

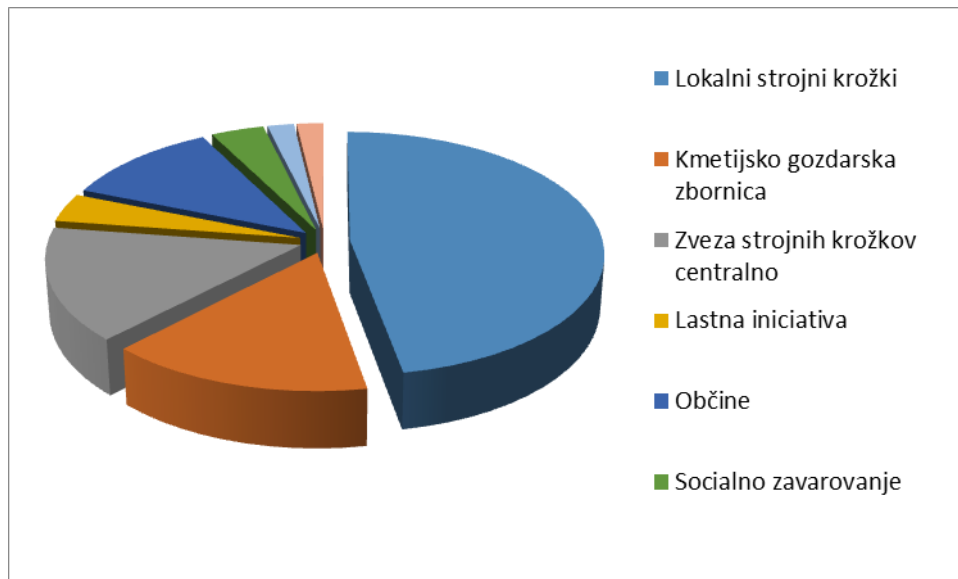
Posredovanje in usklajevanje socialne delovne pomoči je eden izmed pomembnih dejavnikov izvajanja in uporabe socialne delovne pomoči. Ob tem so se vprašani izrekli o pomembnosti in načinu posredovanja in usklajevanja socialne delovne pomoči.

Vprašani menijo, da bi bila smiselnost posredovanja in usklajevanja uporabe socialne delovne pomoči v naslednjem zaporedju (graf 6.13):

- preko lokalnih strojnih krožkov (47,2 %),
- v okviru Kmetijsko-gozdarske zbornice ali v okviru Zveze strojnih krožkov (15,1 %), preko občin (11,3 %),
- v okviru lastne pobude³ in v okviru socialnega zavarovanja (3,8 %),
- preko zadrug (1,9 %),

- centralno preko strojnih krožkov s kmetijsko zbornico (1,9 %).

Graf 6.13: Posredovanje in usklajevanje socialne delovne pomoči

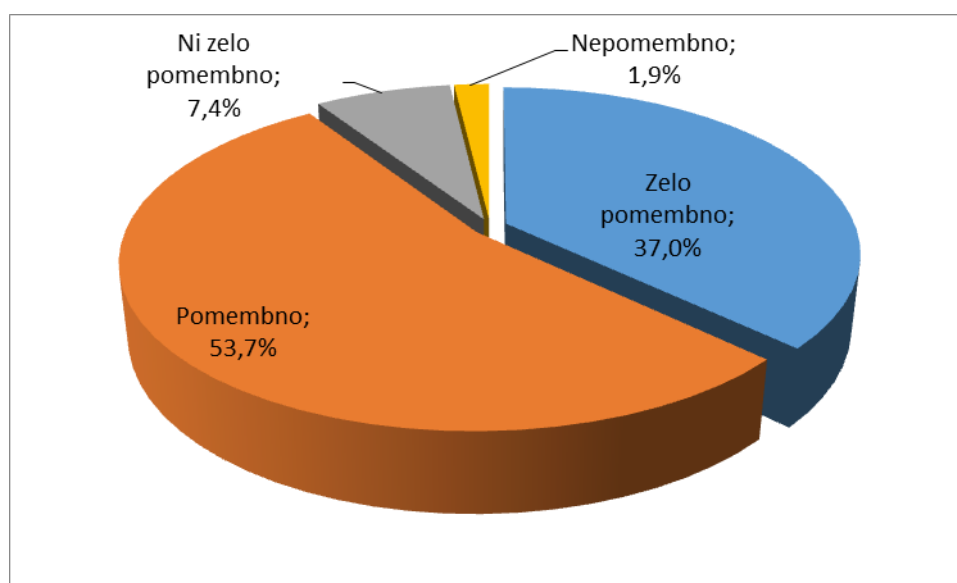
Vir: Wiesinger in drugi (2005, 10).

Zaupanje izvajalcem socialne delovne pomoči

Eden izmed pomembnih dejavnikov izvajanja socialne delovne pomoči je tudi zaupanje v izvajalca socialne delovne pomoči. Glede tega so vprašani mnenja, da bi strojni park, torej uporabo svojih strojev, zaupali tako osebam iz sosodstva kot pomočnikom iz strojnega krožka.

Glede dejstva, da pomočnika oz. pomočnico poznajo že od prej (graf 6.14), jih je bilo 37 % mnenja, da je to zelo pomembno, 53,7 % jih je menilo, da to je pomembno, 7,4 % jih je bilo mnenja, da to ni tako pomembno, 1,9 % vprašanim pa se je to zdelo sploh nepomembno.

Graf 6.14: Zaupanje izvajalcem socialne delovne pomoči – poznavanje od prej

Vir: Wiesinger in drugi (2005, 10).

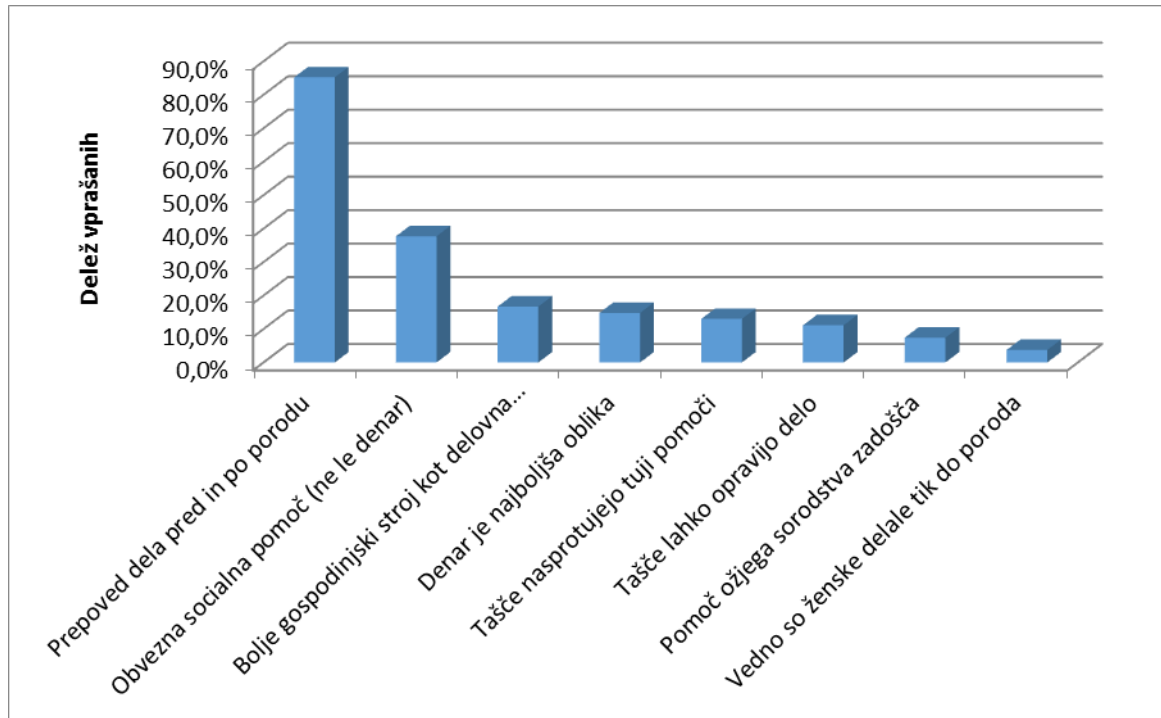
Pomen ženskega dela v zvezi s socialno delovno pomočjo na kmetiji

V zvezi z izvajanjem socialne delovne pomoči, ki se nanaša na delo žensk na kmetiji, so se vprašani opredelili do posameznih izjav (graf 6.15) sledeče:

- najbolj so se strinjali z izjavo, da mora za gospodinjo na kmetiji, ravno tako kot za vse ostale zaposlene ženske v zadnjih tednih nosečnosti in po porodu, veljati popolna prepoved dela, da se lahko izključi nevarnost za mater in otroka (85,2 %);
- denar je premalo, zato bi morala biti socialna pomoč obvezna (37,7 %);
- če si lahko gospodinja na kmetiji za denar kupi pomivalni in pralni stroj, je zanjo veliko bolje, kot pa če imajo na kmetijskem gospodarstvu po rojstvu otroka delovno pomoč (16,7 %);
- denarno plačilo je najboljša oblika zaščite matere. Če je potrebna pomoč, jo posameznik lahko sam plača (14,8 %);
- tašče so imele močan vpliv proti jemanju tuje delovne pomoči, ker tega v njihovem času še ni bilo (13 %);
- tašče so menile, da dokler so še same pri dobrem zdravju, je žalitev, če pride na kmetijo tuja delovna moč (11,1 %);

- ob pomoči bratov in sester, stare mame in tašče tuja delovna pomoč tako ali tako ni več potrebna (7,4 %);
- vedno je bilo tako, da so žene pomagale v hlevu še tik do rojstva otroka in se, takoj ko je bilo mogoče po rojstvu, spet vključile v delovni proces. To jim ni škodilo (3,7 %).

Graf 6.15: Pomen ženskega dela v zvezi s socialno delovno pomočjo na kmetiji

Vir: Wiesinger in drugi (2005, 10).

7 ANALIZA REZULTATOV RAZISKAVE

Če povzamemo rezultate analize, ugotovimo, da v celoti gledano vprašani na možnost socialne delovne pomoči gledajo pozitivno in jo v okviru svoje, torej kmetijske dejavnosti, in v okviru svojega delovnega okolja vidijo kot realno možnost. Rezultati raziskave namreč povedo, da so socialne stiske, ki jim je prvenstveno namenjena socialna delovna pomoč, družbena in v tem primeru tudi kmetova realnost. Da ima socialna delovna pomoč za kmeta drugačno vrednost kot za ostale državljane, opozarja dejstvo, da je kmetija živa stvar, ki zaradi narave dela zahteva nenehno dejavnost.

Tudi zaradi tega je, kot kažejo rezultati raziskave, pripravljenost za pomoč v socialnih stiskah sosedov na slovenskih kmetijah zelo velika. Ne nazadnje se je večina od njih že sama srečala s katero od njih, kar je tudi razlog, da je bila pripravljena pomagati v primeru kakršnekoli socialne stiske na drugih kmetijah.

Ne glede na naravo dela je potrebna socialna delovna pomoč povsod, na vseh področjih, ki jih zahteva delovni proces na kmetiji – bodisi v gospodinjstvu bodisi v gospodarstvu in pri oskrbi živali. In to pomoč nudijo tako ženske kot moški, včasih tudi otroci.

Zdi se, da danes ljudje pomagajo manj, kot so nekoč, čeprav pričakujejo, da bodo v prihodnje gotovo vsaj enkrat potrebovali pomoč. Vzrok je v pomanjkanju časa in v preobilici dela, predvsem pri ženskah, sploh če so te morda deloma zaposlene kje drugje ali pa se izključno na svoji kmetiji ukvarjajo z dejavnostjo, ki zahteva poln delovni čas.

Za uveljavljanje in izvajanje socialne delovne pomoči pa je gotovo potrebno tudi izobraževanje, ki bi moralo biti prilagojeno delu na kmetiji. Temu so potencialni naročniki socialne delovne pomoči tudi naklonjeni. Posebej so temu naklonjene osebe z višjo izobrazbo, ženske, tisti, ki so tako pomoč že kdaj potrebovali, in tisti, ki jim kmetovanje predstavlja glavni poklic.

Kmetje se vsakodnevno srečujejo z različnimi stiskami, povezanimi s potrebo po pomoči. Največkrat se morajo znajti sami, saj mnogokrat take pomoči ni na voljo oz. v njihovi okolici ni ljudi, ki bi tako pomoč izvajali.

So pa tudi primeri, ko kmetje pomoč imajo in jo tudi uporabijo. Največkrat je to zaradi krajšega dopusta in oddiha, daljše potrebe po pomoči pa so najpogostejše v primerih bolezni, nesreč in smrti, pogosti primeri pomoči so tudi sezonsko pogojeni – spravilo pridelkov in druga sezonska opravila ter občasna pomoč v oskrbi živine.

Tovrstne potrebe kažejo na smiselnost uvajanja socialne delovne pomoči na kmetijah, kar pove tudi podatek, da bi bili pripravljene financirati tovrstno pomoč, čeprav bi po mnenju večine to vlogo moralo opraviti socialno oz. zdravstveno zavarovanje. Finančna podpora države oz. zavarovalnic za socialno delovno pomoč na kmetijah namreč ne obstaja. S tem je mišljena finančna podpora, s katero bi kmetje socialno delovno pomoč, ko bi jo potrebovali, lahko finančno poravnali. V tem trenutku je ta pomoč za izvajalce delovne pomoči bolj ali manj prostovoljna, z izjemo strojnih krožkov, ki svoje storitve pod določenimi pogoji lahko zaračunavajo.

Kmetom je v tem trenutku poznana pomoč znotraj strojnih krožkov. S to izkušnjo so uporabniki prepričani, da morajo imeti izvajalci socialne delovne pomoči dovolj praktičnih izkušenj, mlajši kmetje pa si želijo bolj profesionalno izvajanje socialne delovne pomoči znotraj strojnih krožkov in menijo, da bi bilo zelo pozitivno, če bi usklajevanje socialne delovne pomoči potekalo znotraj oziroma centralno preko strojnih krožkov.

Kljub temu pa se izvajanje socialne delovne pomoči v Sloveniji očitno še ne ocenjuje kot dobra možnost za začasno delo, zaposlitev ali kot socialni poklic, ampak imajo še vedno prednost tradicionalni samostojni poklici. Razlog je najbrž dejstvo, da socialna delovna pomoč na kmetiji v formalnem smislu ne obstaja in se kot taka ne pojavlja na trgu dela. Posamezni trgi delovne sile se spreminjajo in so s svojimi značilnostmi »izrazito regionalno pogojeni, njihov razvoj pa sledi razvoju gospodarstva in države blaginje« (Ignjatović 2002, 23).

Eno izmed mogočih oblik kadrovskega potenciala za uvajanje socialne delovne pomoči mnogi vidijo v tujcih, ki jim zaupajo in imajo o njih, glede dela, dobro mnenje. Menijo, da je pomembna kakovost dela in ne državljanstvo.

Čeprav socialna delovna pomoč na kmetijah ni podkrepljena z družbenimi prizadevanji za njen razvoj, je v očeh njenih potencialnih uporabnikov vendarle toliko pomembna, da ji pripišejo ugled oz. menijo, da je poklic pomočnika v primeru socialne delovne pomoči kot vsak drug, ki je lahko perspektiva za vse življenje, in če bi kot tak obstajal, bi užival, predvsem med kmetovalci, pozitiven ugled. Kar pa niti ni tako nenavadno, saj področja, ki naj bi jih socialna delovna pomoč pokrivala, zajemajo v prvi vrsti predvsem nudenje pomoči v primeru bolezni, smrti, nezgod pri delu, zdraviliškega zdravljenja, materinstva. Skratka področja, ki imajo v človekovem življenju poseben pomen – pravzaprav življenjski. In prav zaradi tega sta pomembno izpostavljena poznavanje in zaupanje v izvajalca socialne delovne pomoči.

Pomembno pa je izpostaviti, da potencialni uporabniki socialne delovne pomoči največji poudarek namenjajo socialnovarstvenim ukrepom, s pomočjo katerih bi uvedba socialne delovne pomoči na kmetijah zavzela pomembno mesto v sistemu vrednot, ki oblikujejo posamezno kmetijsko gospodarstvo. Brez vzpostavljenega in od države podprtega sistema so vsakršna prizadevanja v tej smeri izjemno težka in ne prinašajo želenih rezultatov. Ne nazadnje je treba upoštevati, da so z uvedbo strojnih krožkov morda prvi koraki že narejeni. In morda kaže tukaj nadaljevati z vzpostavitvijo sistema, ki bo vodil v organizirano izvajanje socialne delovne pomoči na kmetijah.

7.1 Primerjava z analizo zakonskih možnosti za uvajanje socialne delovne pomoči na kmetijah

Kmetija se po ZKme-1 obravnava kot ena od oblik kmetijskega gospodarstva, ki ni pravna oseba. S tem, ko ni opredeljena kot samostojna pravnoorganizacijska oblika, tudi ni v enakovrednem položaju, kot je kmetijsko gospodarstvo ali samostojni podjetnik posameznik. To pomeni, da če kmetija potrebuje delovno pomoč, jo lahko zaposli samo fizična oseba, torej nekdo od članov kmetije ali nosilec kmetije.

S tem je seveda povezano vprašanje obveznosti in odgovornosti, ki iz tega izhajajo, saj je treba zaposlenemu zagotoviti vse delovne in socialne pravice. Torej ne le dela in z njim povezanih pravic, ampak tudi pravice, ki omogočajo in zagotavljajo varno in zdravo delo.

Zaposlenemu je treba zagotoviti varnost, tako kot to opredeljuje ZVZD-1. Razen sistema vrednotnic, ki jih zagotavlja in ureja ZPDZC, kmetje nimajo finančne gotovosti, s pomočjo katere bi lahko najeli socialno delovno pomoč. Zaradi obsega in vrednotenja dela je uvajanje socialne delovne pomoči preko osebnega dopolnilnega dela vprašljivo.

Uredba o dopolnilnih dejavnostih na kmetiji je uvedla dodatno dopolnilno dejavnost – socialnovarstvene storitve. Ta dejavnost bi bila izjemno dobrodošla, če ne bi bila omejena na storitve v smislu institucionalnega varstva, ki obsega celodnevno in dnevno varstvo odraslih in starejših, in se ne bi opravljala zgolj na naslovu kmetije, ki ima registrirano dopolnilno dejavnost. Iz praktičnih razlogov je ta oblika pomoči manj uporabna.

Sistem socialnega in zdravstvenega zavarovanja sicer omogoča zagotavljanje osnovnih pravic, ki izhajajo iz tega, nima pa organiziranega sistema, ki bi kmetom omogočil financiranje oz. zagotovil nadomestila stroškov za izvajalce socialne delovne pomoči na kmetijah.

Edina organizacija, ki trenutno omogoča delno izvajanje delovne pomoči, so strojni krožki, ki izvajajo medsosedsko pomoč, predvsem v nujenju storitev s kmetijsko in gozdarsko mehanizacijo.

Upravičeno pa se postavi tudi vprašanje, ali je izobraževalni sistem resnično naravnani k usposabljanju mladih, da bi se izobraževali v smeri socialne delovne pomoči, kar bi lahko v prihodnje postal tudi samostojni poklic. Ne glede na trenutno stanje pa je nedvomno treba pritrditi trditvi, da je »preživetje družbene skupnosti mogoče le z razvijanjem etike skrbi, ki se realizira v sodelovanju med državo, podjetji

in posamezniki in posameznicami ter socialnimi skupinami z različnimi sposobnostmi ter skrbstvenimi obveznostmi« (Černigoj Sadar in Kanjuo Mrčela 2015, 136).

Iz navedenega lahko upravičeno sklepamo, da bi kmetje socialno delovno pomoč potrebovali, in če bi bila zakonsko urejena in kot taka dopustna, jo tudi izvajali oz. jo uporabljali. Kot eden izmed mogočih načinov organizirane socialne delovne pomoči bi lahko bila socialna delovna pomoč sestavni del medsosedske pomoči, saj jo je težko obravnavati popolnoma ločeno. Potencialnim uporabnikom in izvajalcem bi tako omogočili dovolj široko delovno področje za uspešen razvoj. V tem trenutku to seveda ni mogoče, saj trenutno obstoječa zakonodaja dopušča brezplačno medsosedsko pomoč, med sosedi, ki živijo v bližini. Kadar to delo opravi nek podjetnik ali druga pravna oseba, katere delo je treba plačati, pa seveda ne gre več za medsosedsko pomoč.

Socialna delovna pomoč kot nadaljevanje medsosedske pomoči bi bila torej zelo pomemben korak, ki bi bistveno prispeval k varnosti kmečke družine. Pri vzpostavljanju take socialne mreže je treba upoštevati in premisliti nekatere zahteve.

Izjemnega pomena za uspeh socialne delovne pomoči je dejstvo, da se kmečki družini ali kmetu posamezniku v prvi vrsti lahko zagotovi pomoč v delu in da se ta pomoč med nudenjem poravna iz ustreznega socialnega fonda –da ta del pomoči, ko je pomoč potrebna, krije zavod za zdravstveno zavarovanje ali katera druga ustrežna institucija. Nemogoča se ne zdi niti možnost javnih razpisov v okviru ustreznih ukrepov.

Poudariti je namreč treba najpomembnejše dejavnike socialne delovne pomoči, ki so naslednji:

- socialna delovna pomoč je pomoč v delu in ne v denarju;
- socialna delovna pomoč in medsosedska gospodarska pomoč se morata dopolnjevati;
- pomočniki in pomočnice na kmetijah so usposobljeni strokovnjaki z različnih področij dela.

8 VIZIJA ORGANIZIRANOSTI SOCIALNE DELOVNE POMOČI NA KMETIJAH

Ponudbo in povpraševanje po pomoči je težko načrtovati (saj nihče ne zbolí po potrebi), pa tudi potrebe po različnih strokovnjakih je težko vnaprej predvideti. Tako so organizacija, usklajevanje in pretok informacij velikega pomena.

Strojni krožki so v tem trenutku nedvomno tisto stičišče, kjer bi bilo mogoče organizirati socialno delovno pomoč oz. jo nadgraditi, zato bi morali nadaljnji koraki potekati v smeri nadaljnjega razvoja in usklajevanja krožkov, vključujoč socialno delovno pomoč. Smiselno bi bilo organizirati krožke za socialno in delovno pomoč, ki bi v sodelovanju s strojnimi krožki socialno delovno pomoč tudi izvajali.

Postopek organiziranosti socialne delovne pomoči bi bilo treba izvesti postopoma. Glede na to, da delna oblika delovne pomoči že obstaja v obliki strojnih krožkov, bi bilo smiselno nadaljevati dejavnosti, ki bi najbolje združile možnosti, da bi se socialna delovna pomoč lahko izvajala korektno tudi v smislu zakonodaje. Potreben bi bil enoten sistem izvajanja socialne delovne pomoči na kmetijah, ki bi dopolnjeval že obstoječo gospodarsko pomoč, ki jo izvajajo strojni krožki.

Organiziranost socialne delovne pomoči na kmetijah gotovo zahteva določen postopek, ki bi ga morali usvojiti tako izvajalci socialne delovne pomoči kot tudi prejemniki te pomoči.

Ob tem bi bilo treba najprej urediti zakonske podlage. Smiselno bi bilo, da bi bilo to področje urejeno v enem zakonu, ki bi združeval določila, ki so zdaj včasih pomanjkljivo urejena v posameznih zakonih.

Pomembno in smiselno bi se to področje lahko uredilo z enotnim zakonom, ki bi v prvi vrsti moral natančno opredeliti pojem kmetije in s tem nedvomno pojasniti njeno pravnoorganizacijsko obliko in ji s tem dati možnosti za preprostejše in delovnopravno veljavno ravnanje. Najpomembneje, kar bi ta zakon moral urejati, bi bilo celostno socialno zavarovanje kmetov, kar pomeni, da bi natančno in enovito

urejal zdravstveno, pokojninsko in nezgodno zavarovanje kmetov ter njihovih družinskih članov. V njem bi bil tako lahko natančno opredeljen sistem socialne in delovne pomoči na kmetiji, s čimer bi se izognili marsikateremu neopredeljenemu področju oz. bi to področje opredelil tako, da bi zadostili zahtevam kmeta in države. To pomeni, da bi bili tako opredeljeni pogoji in način zagotavljanja nadomestila za stroške za pomoč na kmetiji, pa tudi način zaračunavanja in obračunavanja stroškov, ko bi bila ta pomoč potrebna. S tem bi se izognili mnogim birokratskim in siceršnjim oviram, ki trenutno onemogočajo uvajanje socialne delovne pomoči na kmetijah. S tem ko bi sistem zavarovanja kmetov omogočal tudi pomočnikom ne le plačilo, ampak tudi socialno varnost, bi bilo uveljavljanje socialne delovne pomoči preprostejše in tudi zanimivejše za potencialne kadre, torej tiste, ki bi bili pomoč pripravljene nuditi in se zanjo tudi, če bi bilo treba, izobraževati.

Kako bi potekala iskanje in usklajevanje kadrov za socialno delovno pomoč na kmetijah, je seveda zopet odvisno od zakonske ureditve. Najprej je treba upoštevati razloge, zaradi katerih je socialno delovno pomoč smiselno in treba uvajati. Vsaka nepredvidena situacija, kot so bolezen, poškodba, starševsko varstvo, nenadna smrt, namreč lahko pomeni socialni problem, ki pa bi lahko bil z uvedbo socialne delovne pomoči rešen ali vsaj delno omiljen.

Uvajanje socialne delovne pomoči na kmetijah je tudi eden izmed načinov ohranjanja delovnih mest na kmetijah ali vsaj priložnost za dodaten zaslužek.

Za uvajanje in usklajevanje socialne delovne pomoči je bistvenega pomena način organizacije. Glede na to, da trenutno delovanje strojnih krožkov dobro deluje, bi bila smiselna tudi uvedba krožka za socialno delovno pomoč, ki bi zbiral kadre, zanje organiziral izobraževanja, jih usklajeval, kar pomeni, da bi zbiral informacije o potrebah po socialni delovni pomoči in to posredoval naprej. Ob tem bi bilo treba načrtovati naslednje korake:

- pridobiti seznam kmetov in drugih ponudnikov socialne delovne pomoči z vseh področij dela, ki bi bili pripravljene to pomoč nuditi;
- pridobiti seznam naročnikov, ki socialno delovno pomoč potrebujejo in bi jo bili pripravljene koristiti;

- potencialnim naročnikom oz. uporabnikom socialne delovne pomoči predstaviti socialno delovno pomoč, vse obveznosti, ki iz tega izhajajo, prednosti, ki jih ponuja tak način pomoči, pa tudi morebitne slabosti;
- za izvajalce pripraviti usposabljanja za opravljanje zahtevnejših opravil;
- za izvajalce predvideti zahteve, ki jih morajo izpolnjevati, da lahko nudijo socialno delovno pomoč, in te zahteve tudi preveriti oz. jim pomagati, da neizpolnjene zahteve čim prej izpolnijo (izpit iz varstva pri delu, higienski minimum, potrebna znanja iz nege in socialnega varstva, komunikacijske sposobnosti, socialne veščine ...).

9 MOŽNOSTI REŠITVE PROBLEMA

Ob preučevanju kadrovskega potenciala in možnosti uvajanja socialne delovne pomoči na kmetijah je mogoče ugotoviti, da je socialna delovna pomoč na kmetijah realna potreba, možnost njenega uvajanja pa obstaja. Kadrovski potencial za socialno delovno pomoč obstaja, problem je le v nepovezanosti, v neorganiziranosti, tudi v pomanjkanju informacij in v pomanjkljivi ter predvsem preveč togi in birokratsko naravnani ter tako nedorečeni zakonodaji.

Rezultati raziskav, ki so uporabljeni v nalogi, nedvoumno povedo, da kadrovski potencial in možnosti uvajanja socialne delovne pomoči na kmetijah imajo prihodnost. Pogoji za to, da se naredijo koraki v smeri zagotavljanja socialne delovne pomoči na kmetijah, je v prvi vrsti ustrezna zakonska ureditev, ki bo kmeta postavila ob bok ostalim delavcem in delodajalcem.

Dejstvo namreč je, da morajo biti kmetije, ki se ukvarjajo z intenzivno proizvodnjo, ne glede na področje, aktivni ves čas proizvodnje, kar pomeni, da mora biti tudi, ko kmet, ki je delavec in delodajalec v eni osebi, zbolil in ne more fizično opraviti dela, delo opravljeno.

Ker je kmet sam sebi delodajalec, v primeru daljše bolezni prvih trideset dni ni upravičen do nadomestila bolniške odsotnosti. Zaradi bolezni ne more opravljati dela na kmetiji, kar pomeni, da nujno potrebuje nekoga, ki ga bo nadomestil in opravil delo namesto njega – potrebuje socialno delovno pomoč. Ko se zgodi delovna nesreča, nastopi smrt ipd., pomeni to za kmetijo veliko socialno stisko, saj poleg izgube ostaja delo, zmanjka pa delovne sile.

So primeri in vedno več jih je, ko kmetje nimajo nikogar, ki bi jim nudil pomoč brezplačno, iz solidarnosti ali zaradi sorodstvenih vezi. V tem primeru je edina modra in hkrati nujna izbira najem ustrezne pomoči, če seveda obstaja in če obstajajo tudi transparentne možnosti plačila.

Tukaj se zastavi vprašanje, kako najeto delovno pomoč financirati. Prvih 30 dni od dneva bolezni ali poškodbe kmet ni upravičen do nadomestila bolniške odsotnosti. Vprašanje je, ali ima prihranke, da bo najeto delovno pomoč lahko plačal. V vsakem primeru mora ob prekinitvi bolniške oz. ponovnem aktivnem opravljanju dela ta denar seveda na kmetiji nekako zaslužiti. Skratka, težave, ki lahko nastanejo bodisi zaradi bolezni, zaradi poškodbe pri delu, zaradi nepredvidenega dogodka, spremenijo običajen tok življenja.

Tako se potrjuje hipoteza, da v obstoječem sistemu zavarovanja kmetov socialna in delovna pomoč na kmetiji v primeru nesreče, bolezni ali drugih dejavnikov, kljub potencialnim kadrom, zaradi pomanjkljive zakonodaje ni mogoča. To pomeni, da kmet ne more kadarkoli uporabiti oz. koristiti organizirane oblike socialne delovne pomoči, ki bi mu omogočala nemoteno opravljanje kmetijske dejavnosti, kadar tega sam, kljub potencialnim kadrom, zaradi bolezni ali drugega razloga ne zmore.

Neposredno plačevanje osebe, ki izvaja socialno delovno pomoč, iz naslova zdravstvenega zavarovanja ni mogoče. Čeprav obstajajo potencialni kadri za socialno delovno pomoč, ki pa s potencialnimi naročniki niso povezani, socialna delovna pomoč ni organizirana. Zaradi neorganiziranosti tudi ni razloga, da bi bilo urejeno neposredno plačevanje oseb, ki bi sicer lahko izvajale socialno delovno pomoč.

Raziskave, na katere se naloga opira, potrjujejo obstoj potencialnih kadrov za nudenje socialne delovne pomoči. Dejstvo je, da ti kadri, razen tistih, ki nudijo usluge preko strojnih krožkov, s potencialnimi naročniki niso povezani, saj za to niti nimajo pravega razloga. Glede na to, da potrebe so in da sistem kot tak ni ustrezno organiziran, je logično, da informacije ne potekajo v primernem zaporedju ali pa potekajo pomanjkljivo in se o potrebi po socialni delovni pomoči v nekem trenutku izgubijo.

Na podlagi zbranih rezultatov lahko ugotovimo, da je mogoče pristopiti k uvedbi socialne delovne pomoči na kmetijah.

10 SKLEPNE UGOTOVITVE IN ZAKLJUČEK

Socialna delovna pomoč na kmetijah je področje, ki v slovenskem prostoru nima svojega stalnega mesta in se ne uveljavlja. Kljub razmeroma ugodni in ljudem prijazni socialni politiki to področje tudi v slovenski zakonodaji ni posebej opredeljeno. Ne želim se opredeljevati glede pravilnosti takega stanja, kljub temu pa menim, da je čas, ko bi bilo treba tudi tej tematiki nameniti nekaj prostora. Države EU imajo to področje različno urejeno, v glavnem pa težijo k temu, da bi bil tudi socialni vidik kmetov čim ugodnejši.

Dejstvo je, da je število kmetij vsako leto manjše, posledično to pomeni tudi manj delovnih mest, hkrati se na drugi strani večja brezposelnost. Kmetijska politika se nagiba v smeri čim večje samooskrbe s hrano, poudarek je na varni hrani. Prizadevanja gredo tudi v smeri ohranjanja podeželja. Ukrepi kmetijske politike nagovarjajo kmete k novim naložbam v kmetijstvo, kar pa pomeni tudi več dodatnih delovnih in birokratskih obveznosti za kmete, če se odločijo za katerega od ponujenih ukrepov. Tudi Evropski socialni sklad si prizadeva za čim prijaznejšo socialno politiko.

Ni pa mogoče vedno čakati na pobudo države oz. njenih organov ali na pobudo organov Evropske skupnosti. V primeru uvedbe socialne delovne pomoči menim, da obstaja možnost, da se k temu področju aktivno pristopi, predvsem zato, ker je razmeroma slabo urejeno. Šele z aktivnim delovanjem je mogoče predlagati rešitve ustreznim organom in probleme tudi začeti reševati. V prvi vrsti z ustrežno kmetijsko politiko in aktivno vlogo stanovske organizacije kmetov, ki v desetih oziroma šestnajstih letih od obstoja v tej smeri ni storila nobenega napredka. Tudi na zadnjih volitvah v organe stanovske organizacije v programih posameznih list, ki so nastopile, ni bilo med cilji delovanja nikjer zaslediti socialne angažiranosti v smislu socialne delovne pomoči na kmetijah in ne vprašanj, kaj šele odgovorov, o socialnih preživitvenih strategijah kmetij in njihovih družin. Čeprav je v programih zaslediti navedbe o »zavzemanju za vrnitev ugleda in dostojanstva slovenskemu kmetu« (Zelena dežela 2016). Brez zadostne in stabilne socialne varnosti je dostojanstvo vsakega posameznika gotovo ogroženo, zato se ob tem upravičeno postavlja

vprašanje o resničnem poznavanju socialne problematike slovenskega kmetijstva stanovske organizacije.

V nalogi je bilo ugotovljeno, da se je že poskušalo uvesti socialno delovno pomoč na kmetijah, zato bi bilo prav, da se dejavnosti nadaljuje. Morda bi bil začetek krožek za socialno delovno pomoč, katerega člani bi bili strokovno usposobljeni na različnih področjih, prvi pravi in ustrezen korak. Šele z aktivnim delom se pokažejo tudi resnični problemi in pomanjkljivosti ter seveda tudi dobre stvari, kar pomeni tudi možnosti za zakonsko ureditev tega področja. Ker to področje finančno ni ustrezno urejeno in najbrž tudi od države ni realno zahtevati, da takoj zagotovi vir financiranja, bi bilo med drugim v smernicah skupne kmetijske politike za prihodnje obdobje primerno predlagati, naj se ustanovi poseben sklad za socialno delovno pomoč, ki bi uporabnikom tovrstne pomoči zagotavljal kritje stroškov, ki bi nastali s socialno delovno pomočjo, ali pa bi se ta sredstva zagotovila v obliki ukrepov kmetijske politike preko javnih razpisov. Seveda pa je to širše, ne le organizacijsko, ampak tudi pravno vprašanje.

Za zagotavljanje ustrezne socialne delovne pomoči so potrebni tudi kadri, ki morajo biti primerno usposobljeni. Kadrovski potencial obstaja, gotovo pa bi bilo tudi na tem področju treba spremljati kompetence izvajalcev socialne delovne pomoči, ne le v smislu strokovnih opravil, ampak tudi na področju upravljanja s človeškimi viri.

Na podlagi analize in pregleda teoretičnih dejstev je bilo ugotovljeno, da sistem zdravstvenega zavarovanja, kakršen je trenutno veljaven v Sloveniji, ne omogoča primerljivega načina zavarovanja, kot je v tujini, niti ni primerljiv z ostalimi zavarovanci, torej tistimi, ki se s kmetijstvom ne ukvarjajo. Ob tem je bilo tudi ugotovljeno, da so zakonske možnosti za uvajanje socialne delovne pomoči omejene, neustrezne, lahko bi rekli celo diskriminatorne v primerjavi z ostalimi zaposlenimi, ki jih zadevata delovnopravna in socialna zakonodaja.

Kadrovski potencial in socialna delovna pomoč na kmetijah sta trenutno v strokovnem smislu neobdelan pojem, ki pa z ustreznim pristopom gotovo ima prihodnost. Oblikovanje pravno in socialno vzdržnih standardov in sistemska

naravnost bi lahko ustvarila novo poglavje na trenutno krhkem socialnem področju slovenskega kmetijstva. V kmetijski politiki Slovenije bi bil to eden izmed velikih in pomembnih korakov, ne le v smislu zadovoljstva, ampak tudi v smislu gospodarskega in socialnega napredka.

11 LITERATURA

1. Bohinc, Rado. 2013. *Primerjalna analiza delovno in socialnopravnega položaja kmetov v Republiki Sloveniji*. Zaključno poročilo ciljnega raziskovalnega projekta 2013. Koper in Maribor: Univerza na Primorskem, Fakulteta za management, Pravna fakulteta Maribor.
2. Černigoj Sadar, Nevenka in Aleksandra Kanjuo Mrčela. 2015a. V iskanju ravnotežja med plačanim delom in skrbstvenim delom v družini. *Teorija in praksa* 47 (1): 124–136.
3. Dolenšek, Marjan, Damjan Jerič in Andrej Podpečan. 1997. *Zveza združenj za medsosedsko pomoč – strojnih krožkov Slovenije*. Novo mesto: interno gradivo.
4. Dolenšek, Marjan. 2015. *Intervju z avtorico*. Novo mesto, 2. oktober.
5. Kanjuo Mrčela, Aleksandra in Miroljub Ignjatović. 2015. Od prožnosti do prekarnosti dela: Stopnjevanje negativnih sprememb na začetku 21. stoletja. *Teorija in praksa* 52 (3): 350–351.
6. Kneževič Hočevar, Duška in Majda Černič Istenič. 2008. Medgeneracijski odnosi na kmetijah v Sloveniji. *Glasnik SED* 49 (3–4): 63.
7. --- 2010. *Dom in delo na kmetijah. Raziskava odnosov med generacijami in spoloma*. Ljubljana: Založba ZRC.
8. Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano Republike Slovenije. 2015. *Program razvoja podeželja Republike Slovenije 2014–2020. Osnovne informacije o ukrepih*. Dostopno prek: <http://www.program-podezelja.si/sl/knjiznica/31-program-razvoja-podezelja-rs-2014-2020-osnovne-informacije-o-ukrepih-brosura/> (15. november 2015).

9. *Nacionalna poklicna kvalifikacija*. Dostopno prek: <http://www.npk.si/index.php?subpageid> (3. maj 2016).
10. Center RS za poklicno izobraževanje. 2000. *Poklicni standardi in nacionalne poklicne kvalifikacije 2000–2012*. Dostopno prek: <http://www.cpi.si/publikacije/NPK-brosura-web2> (17. junij 2016).
11. *Pravilnik o osebnem dopolnilnem delu*. Ur. l. RS 94/2014 (24. december 2014).
12. *Pravilnik o pogojih za oprostitev plačila dohodnine od prejemkov iz medsosedske pomoči med kmetijskimi gospodarstvi v okviru strojnih krožkov*. Ur. l. RS 141/06 (30. december 2006).
13. Program razvoja podeželja. 2014. *Program razvoja podeželja 2014–2020 (PRP 2014–2020) ukrepi in podukrepi*. Dostopno prek: <http://www.program-podezelja.si/sl/prp-2014-2020/ukrepi-in-podukrepi-prp-2014-2020> (15. november 2015).
14. *Resolucija o strateških usmeritvah razvoja slovenskega kmetijstva in živilstva do leta 2020 – »Zagotovimo si hrano za jutri«* (ReSURSKŽ). Ur. l. RS 25/2011 (4. april 2011).
15. Statistični urad Republike Slovenije 2011. *Popis kmetijstva 2010. Popis kmetijstva 2010 – vsaka kmetija šteje*. Dostopno prek: <http://www.stat.si/dokument/1163> (15. november 2015).
16. Svetlik, Ivan. 2013. *Poklicni standardi in nacionalne poklicne kvalifikacije 2000–2012*. Dostopno prek: <http://www.cpi.si/publikacije/NPK-brosura-web2> (oktober 2013).
17. *Uredba o dopolnilnih dejavnostih na kmetiji*. Ur. l. RS 57/2015 (31. julij 2015).

18. Wiesinger Georg, Dolenšek Marjan in Darija Trpin, ur. 2005. *Braucht Sloweniens Landwirtschaft eine Soziale Betriebshilfe? Ergebnisse einer explorativen Bedarfsanalyse*. Wien: Bundesanstalt für Bergbauernfragen.
19. Wiesinger, Georg. 1995. Soziale Betriebshilfe in den Staaten der EU. V *Betriebshilfe als sozialpolitische Einrichtung*, ur. Georg Eichinger in Christian Knechtel, 35. Wien: Bundesanstalt für Bergbauernfragen.
20. *Zakon o dohodnini (ZDoh-2)*. Ur. I. RS 13/2011 (28. februar 2011).
21. *Odločba o ugotovitvi, da so bili prvi do tretji odstavek 154. člena Zakona o dohodnini v neskladju z Ustavo*. Ur. I. RS 9/2012 (6. februar 2012).
22. *Zakon o spremembi Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o dohodnini (ZDoh-2I)*. Ur. I. RS št. 24/2012 (30. marec 2012).
23. *Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o dohodnini (ZDoh-2J)*. Ur. I. RS 30/2012 (26. april 2012).
24. *Zakon za uravnoteženje javnih financ (ZUJF)*. Ur. I. RS 40/2012 (30. maj 2012).
25. *Zakon o spremembi Zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o dohodnini (ZDoh-2K)*. Ur. I. RS 75/2012 (5. oktober 2012).
26. *Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o dohodnini (ZDoh-2L)*. Ur. I. RS 94/2012 (10. december 2012).
27. *Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o dohodnini (ZDoh-2M)*. Ur. I. RS 96/2013 (22. november 2013).
28. *Odločba o razveljavitvi dela besedila tretjega odstavka 90. člena, 9. točke 95. člena in šestega odstavka 98. člena Zakona o dohodnini*. Ur. I. RS 29/2014 (25. april 2014).

29. *Zakon o spremembah Zakona o dohodnini (ZDoh-2N)*. Ur. I. RS 50/2014 (4. julij 2014).
30. *Zakon o dopolnitvi Zakona o dohodnini (ZDoh-2O)*. Ur. I. RS 23/2015 (3. april 2015).
31. *Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o dohodnini (ZDoh-2P)*. Ur. I. RS 55/2015 (24. julij 2015).
32. *Zakon o društvih (ZDru-1)*. Ur. I. RS 61/06 39/2011 (9. junij 2011).
33. *Zakon o kmetijstvu (ZKme-1)*. Ur. I. RS 45/08 (9. maj 2005) do 32/2015 (8. maj 2015).
34. *Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (ZPIZ-2)*. Ur. I. RS 96/2012 (14. december 2012).
35. *Zakon o preprečevanju dela in zaposlovanja na črno (ZPDZC)*. Ur. I. RS 32/2014 (5. maj 2014).
36. *Zakon o urejanju trga dela (ZUTD)*. Ur. I. RS 80/2010 (12. oktober 2010).
37. *Zakon o varnosti in zdravju pri delu (ZVZD-1)*. Ur. I. RS 43/2011 (3. junij 2011).
38. *Zakon o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju (ZZVZZ-3)*. Ur. I. RS 72/2006 (11. julij 2006).
39. *Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije. 2010. Letno poročilo 2010*. Dostopno prek: <http://www.zpiz.si/cms/> (16. november 2015).
40. *Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije. 2014. Letno poročilo 2014*. Dostopno prek: <http://www.zpiz.si/cms/> (16. november 2015).

41. Zavod za socialno zavarovanje kmetov. 2008. *Die Sozialversicherunganstalt der Bauern. (BMSK). 24-Stunden Betreuung zu Hause: Neues und Wissenswertes.* Wien: interno gradivo.
42. Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije. 2016. *Zelena dežela.* Ljubljana: interno gradivo.
43. Zveza združenj za medsosedsko pomoč – strojnih krožkov Slovenije. 2008. *Katalog stroškov kmetijske in gozdarske mehanizacije.* Novo mesto: interno gradivo.

PRILOGA: Vprašalnik: Socialna delovna pomoč/tuja delovna pomoč

Socialna pomoč na drugih kmetijskih gospodarstvih

1 Ali ste pomagali oz. pomagate npr. v primerih stiske drugim kmetijskim gospodarstvom?

- Da, redno 1
- Da, redko oz. komaj kdaj 2
- Nič več 3
- Ne (*naprej na vprašanje 1.5*) 4

1.1 V katerih primerih potrebne socialne pomoči ste aktivni? (mogočih je več navedb)

- Materinska opravila 1
- Bolezen, hišna nega 1
- Bolezen, nega v domu za ostarele 1
- Nezgoda 1
- Smrt 1
- Zdravniško zdravljenje 1
- Dopust, oddih 1
- Nadaljnjo poklicno izobraževanje 1
- Drugo:
-

1.2 Katera dela ste izvajali? (mogočih je več navedb)

Gospodinjstvo, delo na vrtu:

- 01. pranje perila 1
- 02. čiščenje 1
- 03. kuhanje 1
- 04. skrb oz. čuvanje otrok 1
- 05. skrb za starejše 1
- 06. skrb za bolne oz. poškodovane 1
- 07. delo na vrtu 1
- 08. drugo: 1
-

Kmetijsko gospodarstvo:

- 09. delo z vsemi kmetijskimi stroji
in napravami 1
- 10. poljedelska opravila 1
- 11. zaščita (varstvo) rastlin 1
- 12. spravilo pridelka 1
- 13. kmetijska dopolnilna dejavnost 1
- 14. gradbena dela na kmetijskih zgradbah 1
- 15. rez vinske trte, rez sadnega drevja 1
- 16. gnojenje 1
- 17. priprava drv 1
- 18. skrb za živino 1
- 19. molža 1
- 20. drugo: 1
-

1.3 Ali tudi drugi člani vašega kmetijskega obrata pomagajo v primerih stiske oz. so že vsaj enkrat pomagali?

Oseba	V katerem primeru	Redno	Občasno	Zdaj nič več
		1	2	3
		1	2	3
		1	2	3
		1	2	3
		1	2	3
		1	2	3
		1	2	3
		1	2	3

1.4 Če danes ne pomagate več, zakaj ste prenehali (mogočih je več navedb)

Ni časa, preveč dela na lastnem kmetijskem gospodarstvu.... 1

Ni časa zaradi zaposlitve izven kmetijskega gospodarstva..... 1

Ni več časa zaradi skrbi za otroke 1

Prestar(a) ali prešibkega zdravja 1

Ni več interesa zaradi slabih izkušenj 1

Načeloma ni več interesa..... 1

Drugo:

(naprej z vprašanjem 2)

1.5 Če ne, si lahko predstavljate, da bi pod določenimi okoliščinami opravljali socialno delovno pomoč?

Da

Ne *(naprej na vprašanje 1.6)*

Če da, ob katerih predpostavkah? (mogočih je več navedb)

- Skoraj zagotovo bom v prihodnosti pomagal(a) 1
- Samo v nujnih primerih v sosedstvu..... 2
- Samo v nujnih primerih sorodnikom in prijateljem v stiski 3
- Če bom enkrat imel(a) dovolj časa 4
- Ko bodo otroci večji..... 5
- Ko bom starejši(a), ko bom gospodarstvo predal(a). 6
- Če bi pri tem dovolj zaslužil(a) 7
- Če bi bila tukaj perspektiva nove zaposlitve 8
- Drugo:

(naprej na vprašanje 2)

1.6 Nikoli ne bom postal delovni pomočnik, ker (mogočih je več navedb)

- Nikoli ne bom imel(a) časa oz. imam preveč lastnega dela 1
- Bi bilo zame preveč stresno ali ne bi bil(a) duševno dorasel(a)2
- Ker telesno ne bi bil(a) kos.....3
- Ker si mora vsak sam pomagati.....4
- Ker se nočem ukvarjati s problemi drugih5
- Ker se moja družina s tem ne strinja6
- Drugo:

1.7 Ali bi vas morebiti ustrezen izobraževalni program za pomočnika socialne delovne pomoči spodbudil, da bi kdaj kasneje opravljali to delo?

--

Da

Ne *(naprej na vprašanje 2)*

1.8 Če da, kako bi moralo biti to izobraževanje za socialno delovno pomoč organizirano?

	Povsem se strinjam	Prejsem kot ne	Prejsem kot ja	Povsem se ne strinjam
Izobraževalni tečajji bi morali biti časovno lokacijsko združljivi z mojim delom.	1	2	3	4
Izobraževalni tečajji bi morali biti uporabni tudi za kaj drugega kot zgolj opravljanje socialne delovne pomoči.	1	2	3	4
Ker gre za delo z ljudmi, bi morala biti posebna pozornost namenjena socialnim in medčloveškim vsebinam programa.	1	2	3	4
Glavni poudarek pri izobraževanju bi moral biti posredovanju strokovnih kmetijskih vsebin.	1	2	3	4

Uveljavljanje oz. uporaba socialne pomoči

2 Ali ste že kdaj prejeli pomoč v primeru socialne stiske?

Da (naprej na vprašanje 2.2)

Ne

2.1 Če je odgovor ne, zakaj?

	Povsem se strinjam	Prej se strinj. kot ne	Prej se ne strinj. kot pa	Povsem se ne strinjam
Ne potrebujem, dovolj ljudi je prisotnih na lastnem kmetijskem gospodarstvu.	1	2	3	4
Doslej še nismo imeli primera.	1	2	3	4
V okolici ni nikogar primernega, ki bi lahko pomagal.	1	2	3	4
Na lastni kmetiji (dvorišču) ne želim imeti tujih ljudi.	1	2	3	4
Družinska kmetija mora shajati brez tuje pomoči.	1	2	3	4
Te pomoči si ne morem privoščiti.	1	2	3	4
Drugo:	1	2	3	4

(naprej na vprašanje 7)

2.2 Pri katerih socialnih primerih ste prejeli pomoč?

Nadaljnje izobraževanje	gospodari ca		
	otroci		
	druge osebe		
Dopust, prosti čas, počitek	gospodar		
	gospodari ca		
	otroci		
	druge osebe		
Drugo:.....	gospodar		
	gospodari ca		
	otroci		
	druge osebe		

2.3 Kdo opravlja pomoč v posameznih primerih na vašem gospodarstvu? (mogočih je več navedb)

Osebe, ki pomagajo, organizacije	V katerih primerih/primeru	Ali obstaja finančna podpora in od koga
Prijatelji, sorodniki (izven kmetijske gospodarstva)		
Sosedje (posamezne osebe izvd združenj, organizacij)		
Pomočnik iz strojnega krožka		
Osebe iz organizacij, ki nudijo socialno pomoč (npr. Karitas, Rdeči križ, vaški društva, družinska pomoč, pomoč starejšim)		
Osebe lokalnih združenj (npr. športno društvo, gasilci itd.)		

Drugi, kateri?		
----------------	--	--

3 Za katere dejavnosti ste uveljavljali pomoč (mogočih je več navedb)

Gospodinjstvo, delo na vrtu:

- 01. pranje..... 1
- 02. čiščenje..... 1
- 03. kuhanje 1
- 04. varovanje otrok 1
- 05. skrb za starejše, bolne, poškodovane..... 1
- 07. delo na vrtu 1
- 08. drugo:..... 1
-

Kmetijsko gospodarstvo:

- 09. delo s kmetijskimi stroji in napravami 1
- 10. poljedelska opravila 1
- 11. zaščita (varstvo) rastlin 1
- 12. spravilo pridelka 1
- 13. kmetijska dopolnilna dejavnost 1
- 14. gradbena dela na kmetijskih stavbah..... 1
- 15. rez vinske trte, rez sadnega drevja 1
- 16. gnojenje 1
- 17. priprava drv 1
- 18. skrb za živino 1
- 19. molža 1
- 20. drugo:..... 1
-

Prosimo, nanizajte zgoraj navedene dejavnosti po pomembnosti glede na časovni obseg (max. 5 dejavnosti)

- 1)
- 2)
- 3)
- 4)
- 5)

6 Kako je bila socialna pomoč v teh primerih financirana? (*samo ena navedba*)

- Pomoč je bila brezplačna ali v obliki „naturalij“, npr. obojestranska pomoč. (*naprej z vprašanjem 7*)..... 1
- Pomoč smo morali vedno sami plačati. (*naprej z vprašanjem 7*)..... 2
- V posameznih primerih je bilo treba pomoč plačati, pri drugih primerih pa je bila pomoč brezplačna ali v obliki „naturalij“. (*naprej z vprašanjem 7*) 3
- Delno smo dobili finančno podporo/pomoč. 4

6.1 Če ste pridobili finančno pomoč, od koga in v katerih primerih?

.....
.....
.....

6.2 Ali ste financirali pomoč tudi brez podpore oz. subvencij?

- V vsakem primeru 1
- Večinoma da..... 2
- Večinoma ne 3
- V nobenem primeru..... 4

7 Kaj bi se moralo zgoditi, da bi si lahko predstavljali prejemanjr socialne delovne pomoči znotraj strojnega krožka?

	Zelo pomembno	Pomembno	Manj pomembno	Nepomembno
Ves čas bi moral biti pomočnik na razpolago.	1	2	3	4
Pomočnik bi moral imeti zelo dobro strokovno spričevalo.	1	2	3	4
Pomočnik mora imeti veliko praktičnih izkušenj.	1	2	3	4
Delovna moč mora biti poceni.	1	2	3	4
Koristnik se mora s tistim, ki nudi pomoč, dobro razumeti.	1	2	3	4
Posameznik mora biti dobro obveščen o možnosti pomoči.	1	2	3	4
Ne sme biti prevelike birokracije.	1	2	3	4
Profesionalno posredovanje v okviru strojnokrožkov.	1	2	3	4

8 Obstaja niz razlogov, ki govorijo za ali proti delovni pomoči. S kolikšno pomembnostjo jih ocenjujete?

	Povsem se strinjam	Prej se strin. kot ne	Prej se ne strin. kot pa	Povsem se ne strinjam
Pripraviti se na probleme, da tuja delovna pomoč ni navajena na živino.	1	2	3	4
Tuja delovna pomoč ima probleme s stroji napravami. Čisto lahko se zgodi, da kmeti pokvarijo ali se poškodujejo sebe.	1	2	3	4
Tuja delovna pomoč moti družinsko življenje.	1	2	3	4
Tuja delovna pomoč lahko pomeni obogatitev za gospodinjstvo.	1	2	3	4
V času delovnih konic se ne da dobiti delovne pomoči, ker morajo takrat vsi delati na svojih kmetijskih gospodarstvih.	1	2	3	4
Bil sem za to, da bi včasih imeli pomoč od kmetiji, vendar je bila družina proti.	1	2	3	4
Ni dobro, če dobijo tujci prevelik vpogled v gospodarjenje kmetijskega gospodarstva.	1	2	3	4
Ni dobro, če dobijo tujci prevelik vpogled v socialna razmerja na kmetijskem gospodarstvu.	1	2	3	4
Posameznik se lahko zelo veliko nauči od tistega, ki nudi pomoč	1	2	3	4
Pri nas v vasi deluje pomoč med sosedi tako dobro, da je organizirana delovna pomoč odveč.	1	2	3	4

9 Katere zahteve so za socialno delovno pomoč v hiši in na dvorišču (kmetijskem gospodarstvu) posebej pomembne?

	Zelo pomembno	Pomembno	Ni tako pomembno	Sploh ni pomembno
Tehnično znanje o strojih in napravah	1	2	3	4
Samostojnost pri delu	1	2	3	4
Navezanost na domovino (zemljo)	1	2	3	4
Domačnost	1	2	3	4
Kmetijsko znanje	1	2	3	4
Kmetijska, npr. gospodinjska izobrazba	1	2	3	4
Praksa	1	2	3	4
Veselje do dela	1	2	3	4
Kontaktiranje in družabnost	1	2	3	4
Vera	1	2	3	4
Sposobnost vživljanja	1	2	3	4
Sposobnost uveljavljanja	1	2	3	4
Duševna obremenitev	1	2	3	4
Telesna pripravljenost	1	2	3	4
Zrelost	1	2	3	4
Visoka življenjska doba (starost)	1	2	3	4
Dobre navade	1	2	3	4
Ljubezen do živali	1	2	3	4
Ljubezen do otrok	1	2	3	4

10 Ali po vašem mnenju obstaja razlika, kdaj uporabiti delovno pomoč, ob izpadu dela ženske ali ob izpadu dela moškega? Menim, da je uporaba delovne pomoči:

- Primernejša, ko pride do izpada dela ženske.....1
- Primernejša, ko pride do izpada dela moškega.....2
- Ni razlike, ali pride do izpada dela, ki ga opravlja moški ali ženska.3
- Odvisno od določenih razlogov.4

Prosimo. na kratko utemeljite svoje mnenje:

.....

.....

.....

.....

11 V zadnjem času prihaja zelo veliko ljudi iz drugih držav v Slovenijo. Ti ljudje lahko pomagajo zapolniti primanjkljaj delovne moči v kmetijstvu. Kakšen je vaš odnos do najema tujcev kot delovne moči, pod enakimi delovnimi pogoji in stroški kot za domačo delovno silo (slovensko) na vašem kmetijskem gospodarstvu?

Zelo pozitivno	Pozitivno	Nevtraln o	Negativn o	Zelo negativn o
1	2	3	4	5

Prosimo na kratko utemeljite svoje mnenje:

.....

.....

.....

.....

12 S katerimi ukrepi bi po vašem mišljenju postala socialna delovna pomoč učinkovita?

	Povsem se strinjam	Prejsem kot ne	Prejsem kot pa	Povsem ne strinjam
Stalna zaposlitev (npr. pri strojnem krožku) plačilom po kolektivni pogodbi za pomočnik najem tudi za daljša obdobja, a s tem tudi večji stroški za kmetije.	1	2	3	4
Brez stalne zaposlitve in plačila po kolektivni pogodbi, n plačilo pomočnikov na uro, najem le krajši čas.	1	2	3	4
Socialna pomoč naj bo omejena na stiske (nenadne dogodke, kot je smrt), predvsem dolgoročno načrtovana pomoč, npr. med dopustom nima smisla.	1	2	3	4
Pomočniki morajo imeti posebno izobrazbo o posebno usposobljenost.	1	2	3	4
Potrebne je več konkurence zasebnih podjetij, ki take storitve nudili poleg strojnih krožkov.	1	2	3	4
Zdravstveno/socialno zavarovanje bi moralo socialno delovno pomoč sofinancirati.	1	2	3	4
Za socialno pomoč bi bil pripravljen plačati tudi višje zavarovanje.	1	2	3	4

13 Za katera področja menite, da je socialna delovna pomoč posebej pomembna? Kako bi morala biti socialna delovna pomoč na voljo?

	Zelo pomembno	Pomembno	Ne tako pomembno	Sploh nepomembno.
Porodniška	1	2	3	4
Nezgoda pri delu, poklicna bolezen, rehabilitacija	1	2	3	4
Za primer prostega časa	1	2	3	4
V primeru smrti	1	2	3	4
Bolezen	1	2	3	4
Zdravniško zdravljenje	1	2	3	4
Dopust	1	2	3	4
Nadaljnje izobraževanje	1	2	3	4
Delovna preobremenitev	1	2	3	4
Psihološko ali socialno pogojena usoda družine	1	2	3	4
Prosti dnevi (obiski, gledališče itd.)	1	2	3	4

14 Ali se vam zdi prej pozitivno ali prej negativno, če bi bile nekatere s socialno delovno pomočjo povezane dejavnosti (organizacija, obračun) izvajane centralno preko strojnega krožka?

Zelo pozitivno	Pozitivno	Nevtraln o	Negativn o	Zelo negativn o
1	2	3	4	5

14.1 Kako bi bila po vašem mnenju najbolje posredovana in koordinirana uporaba socialne delovne pomoči? (*samo ena navedba*)

- V okviru Kmetijsko-gozdarske zbornice1
- V okviru zveze strojnih krožkov.....2
- V okviru lokalnih strojnih krožkov3

Lastna pobuda.....	4
Preko občin.....	5
V okviru socialnega zavarovanja	6
Preko Karitasa ali Rdečega križa	7
V okviru druge službe, katere ?	8
.....	

14.2 Komu bi pri socialni delovni pomoči najbolj zaupali svoj strojni park (gledano splošno, to pomeni tudi v primeru gospodarske delovne pomoči) ?

Osebam iz sosodstva	1
Pomočnikom iz strojnega krožka	2
Tako enim kot drugim	3

15 Kakšen ugled uživa pomočnik, pomočnica (gledano splošno, to pomeni tudi v primeru gospodarske delovne pomoči)?

	Zelo pozitivno	Pozitivno	Nevtralno	Negativno	Zelo negativno
V vaši občini	1	2	3	4	5
V družbi	1	2	3	4	5
Med kmetovalci	1	2	3	4	5
Med nekmetovalci	1	2	3	4	5

16 Ali je pomočnik/pomočnica v splošnem (to je v primeru socialne ali gospodarske delovne pomoči) po vašem mnenju:

	Povsem se strinjam	Prej se strin. kot ne	Prej se ne strin. kot pa	Povsem se ne strinjam
Poklic kot vsak drug, perspektiva za celo življenje	1	2	3	4

Dobra šola za mlade, ki želijo za nekaj časa proč od hiše in si lahko nabirajo nove izkušnje.	1	2	3	4
Možnost za gospodarja/gospodarico za dodaten zaslužek, ko nima dela.	1	2	3	4
Socialni poklic	1	2	3	4
Alternativa za izvenkmetijsko delovno mesto	1	2	3	4

17 Kako pomembno je, da pomočnika oz. pomočnico poznate že prej, preden pride delati k vam?

Zelo pomembno	Pomembno	Ne tako pomembno	Sploh ni pomembno
1	2	3	4

Denarno plačilo je najboljša oblika zaščite mater. Če je potrebna pomoč, jo lahko posameznik sam plača.	1	2	3	4
Strojni krožki ne bodo nikoli v stanju, da zagotovijo dovolj usposobljenih pomočnikov za delo v daljšem časovnem obdobju.	1	2	3	4

Podatki o anketirani osebi

Položaj

- Kmet (gospodar) 1
- Kmetica (gospodinja) 2
- Sin (zet) 3
- Hči (snaha) 4
-

Zaključena izobrazba anketirane osebe

- Obvezna osnovna šola 1
- Srednja šola 2
- Višja strokovna šola, visoka šola, univerza 3

Zaključena kmetijska ali gospodinjska izobrazba anketirane osebe

- Kmetijska strokovna ali poklicna šola 1
- Srednja (tehnična) kmetijska šola 2
- Kmetijska fakulteta ali univerza 3

Osebe v kmetijskem gospodinjstvu

Leto rojstva	Spol	Dela na kmetiji	Dopolnilno dela na kmetiji	Upokojenec	V šoli, na izobraževanju
		1	2	3	4
		1	2	3	4
		1	2	3	4
		1	2	3	4
		1	2	3	4
		1	2	3	4
		1	2	3	4
		1	2	3	4
		1	2	3	4
		1	2	3	4
		1	2	3	4
		1	2	3	4
		1	2	3	4
		1	2	3	4
		1	2	3	4

Podatki o kmetijskem gospodarstvu

Ali je vaše kmetijsko gospodarstvo?

Čista kmetija 1

Mešana kmetija..... 2

Skupni dohodki kmetijskega gospodinjstva v odstotkih (družina gospodarja oz. gospodarice)

Iz kmetijske proizvodnje

Iz izvenkmetijske zaposlitve

Turizem na kmetiji

Iz socialnih transferjev, rente, pokojnine

Iz oddajanja v najem

Drugo? Kaj (npr. subvencije)?

		%
		%
		%
		%
		%
		%

Površine, ki jih obdelujete, ha:

Njive	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Travinje (travniki, pašniki, planine)	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Sadje, vino, posebne kulture	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Gozd	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
Skupna površina	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>

Ali ste površine najeli?

Ne

Če da:

Koliko ha:

<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>

njiv

travniki

drugo

Ali ste član(ica) strojnega krožka?

Ne

Da

Če da, od kdaj?

<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/>
----------------------	----------------------	----------------------	----------------------

Aktivno sodelujem, največ kot naročnik storitev 1

Aktivno sodelujem, največ kot izvajalec storitev 2

Prvo in drugo 3

Član samo zaradi delovne pomoči 4

Neaktiven član 5

Če niste član(ica) nobenega strojnega krožka, zakaj ne?

.....

Število živine:

	Število
Krave molznice	
Biki, voli	
Teleti, mlado govedo	
Plemenske svinje	
Prašiči pitanci od 20 kg dalje	
Kokoši nesnice	
Piščanci, brojlerji	
Purani	
Druga perutnina	
Ovce in koze	
Konji	
Drugo:.....	

Hvala lepa !